

REPUBLIKA
SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

FITOSANITARNA UPRAVA RS

Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, Slovenija
Telefon: 01 309 4379 Telefaks: 01 3094 335

ANALIZA TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV

STANDARDI

Gradivo za delavnico

Preddvor, 16. december 2004

ANALIZA TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV

Oblika dela: delavnica

Organizator: Fitosanitarna uprava RS

Zastopa: mag. Katarina Groznik, direktorica

Dogajanje: Hotel BOR, Preddvor, 16. december 2004

Vodja delavnice: Vlasta Knapič, FURS-Sektor za zdravstveno varstvo rastlin

Program delavnice:

10-10.10 Otvoritev (K. Groznik)

- (1) **WTO-sanitarno-fitosanitarni sporazum in PRA** (S. Perme 20 min, 10 min za razpravo)
- (2) **Mednarodna konvencija za varstvo rastlin (IPPC) in standardi za analizo tveganja zaradi škodljivih organizmov** (60 min + 20 min za razpravo)
 - ISPM 2: Smernice za analizo tveganja zaradi škodljivega organizma (V. Knapič)
 - ISPM 11: Analiza tveganja zaradi karantenskega škodljivega organizma vključno z analizo tveganja za okolje in zaradi živih spremenjenih organizmov (M. Celar)
 - ISPM 21: PRA za nadzorovane nekarantenske škodljive organizme (P. Pajk)

12.00-12.15 ODMOR ZA KAVO

- (3) **EPPO smernice za analizo tveganja pri škodljivih organizmih** (V. Knapič, 45 min, 15 min za razpravo)
 - Ocena in management
 - Kvalitativna PRA, točkovanje v PRA, kvantitativni elementi PRA
 - Zadnji primeri uporabe slovenskih ocen v fitosanitarnih predpisih
- (4) **Izkušnje z oceno tveganja** (G. Urek, 45 min, 15 min za razpravo)
 - Izbira modela/vprašalnika za PRA
 - Dostop do baz podatkov
 - Uporaba GIS in drugih grafičnih pripomočkov
 - Nezanesljivost/spremenljivost in pomanjkanje podatkov, različnost informacij ter variabilnost

14.15 – 15.00 KOSILO

15.00 – 18.00

- (5) **Seznam informacij, potrebnih za analizo tveganja** (P. Pajk)
- (6) **Gradivo za delo, odločitev za uporabo smernic, standardna forma poročila** (V. Knapič)
- (7) **Izvedba ocene tveganja v skupinah za:**
 - **borovo ogorčico**; moderatorja skupin: dr. Gregor Urek, dr. Maja Jurc
 - **fitoplazmo Pear decline**; moderatorja skupin: dr. Mojca Marn-Viršček, mag. Gabrijel Seljak
 - **azijsko bolšico *Acizzia jamatonica*** moderator skupine: mag. Gabrijel Seljak
 - 60 min za delo skupin
 - 30 min za pripravo poročila
 - 60 min za poročanje, primerjavo in izmenjavo mnenj

DELAVNICA O ANALIZI TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV

Povzetek

Analizo tveganja zaradi škodljivega organizma (Pest risk analysis - PRA) imenujemo postopek za pripravo strokovnega mnenja, ki je podlaga za fitosanitarne ukrepe, zlasti za predpise. Da bi bila strokovna mnenja med državami, podpisnicami Mednarodne konvencije o varstvu rastlin in WTO Sanitarno-fitosanitarne sporazuma čimbolj primerljive, so razvili mednarodne standarde kot vodilo postopkov analize tveganja zaradi škodljivih organizmov.

Analizo tveganja sestavljajo tri stopnje: začetek postopka za analizo tveganja, ocenjevanje tveganja zaradi škodljivega organizma in ravnanje v primeru tveganja zaradi škodljivega organizma

Analiza tveganja poteka po osnovnih vprašanjih ob najdbi škodljivega organizma ali invazivne (tujerodne) rastline ali živega spremenjenega organizma:

- Kaj se lahko zgodi? Kaj nas lahko skrbi?
 - Kakšna je verjetnost, da se bo zgodilo?
 - Kako hudo je lahko?
 - Kaj lahko storimo, da bo organizem pod nadzorom?
 - Ni dovolj, da fitosanitarna služba ve za tveganje, obveščati je treba dalje in se sporazumeti o potrebnih in izvedljivih ukrepih.
(Proces sprejemanja odločitev)
- } Ocena
> Management
} Obveščanje

Na delavnici smo predstavili različne standarde (ISPM in EPPO), njihovo praktično uporabo in napravili oceno tveganja za izbrana 2 škodljiva organizma. PRA smo skušali razumeti kot proces presoje bioloških, znanstvenih in ekonomskih dejstev, da bi ugotovili ali naj bo škodljivi organizem nadzorovan in kako strogi ukrepi naj veljajo zanj.

Cilj delavnice je bil spoznati:

- standardizirano pot do cilja fitosanitarne službe za določen škodljivi organizem: **“tveganje je pod nadzorom”**, saj določena stopnja tveganja za vnos in širjenje karantenskega škodljivega organizma vedno obstoji;
- znanstveno upravičenost ukrepa, ko je **“sprejemljiva stopnja tveganja”** ustrezna **“primerni stopnji varstva”**.

Delavnica je potekala po zastavljenem programu, na njej pa je sodelovalo 47 udeležencev iz slovenskih ustanov, ki imajo oddelke oziroma laboratorije za varstvo rastlin. Udeleženci so prejeli slovenske prevode glavnih standardov in posamezne predstavitve. Vso ostalo gradivo, ki se nanaša na analizo tveganja zaradi škodljivih organizmov in druge uradne zadeve s področja zdravstvenega varstva rastlin, je dostopno na spletni strani <http://www.furs.si>.

SEZNAM DOKUMENTOV

ISPM 2: Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO

PM 5/1: Seznam informacij, potrebnih za analizo tveganja zaradi škodljivih organizmov

PM 5/3: Smernice za analizo tveganja zaradi škodljivega organizma (OCENA)

PM 5/4: Analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (MANAGEMENT)

Poročilo o oceni tveganja zaradi ŠO (matrica)

Poročilo o ravnanju v primeru tveganja zaradi ŠO (matrica)

**MEDNARODNI STANDARDI
ZA FITOSANITARNE UKREPE**

PRVI DEL - UVOZNI PREDPISI

**SMERNICE ZA ANALIZO TVEGANJA ZARADI
ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA
(PRA)**

Sekretariat Mednarodne konvencije o varstvu rastlin
FAO pri ZN
Rim 1996

VSEBINA

SMERNICE ZA ANALIZO TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA	
PRVI DEL - UVOZNI PREDPISI.....	1
UVOD.....	3
OBSEG.....	3
REFERENCE.....	3
DEFINICIJE IN KRATICE [#]	3
ORIS ZAHTEV.....	5
SPLOŠNE ZAHTEVE ZA ANALIZO TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA	
ORGANIZMA(PRA).....	7
1. Prva stopnja: ZAČETEK POSTOPKA ANALIZE TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA	
ORGANIZMA (PRA).....	7
1.1 Analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA), ki se začne na osnovi poti.....	7
1.2 PRA, ki se začne na osnovi škodljivega organizma.....	8
1.3 Revizija prejšnjih analiz tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA).....	8
1.4 Zaključek prve stopnje.....	8
2. Druga stopnja: OCENA TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA.....	10
2.1 Geografski in regulativni kriteriji.....	10
2.2 Kriteriji gospodarske pomembnosti.....	13
2.3 Zmožnost vnosa.....	15
2.4 Zaključek druge stopnje.....	15
3. Tretja stopnja: RAVNANJE V PRIMERU TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA	
ORGANIZMA.....	17
3.2 Učinkovitost in vpliv opcij.....	17
3.3 Zaključek tretje stopnje.....	18
4. DOKUMENTIRANJE POSTOPKA PRA.....	18

<i>Slika 1: 1. stopnja analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA): Začetek</i>	8
<i>Slika 2: 2. stopnja analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA): Ocena</i>	13
<i>Slika 3: 3. stopnja analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA): Ravnanje</i>	15

UVOD

OBSEG

Ta standard opisuje proces analize tveganja zaradi škodljivih organizmov rastlin in služi Državni organizaciji za varstvo rastlin pri pripravi fitosanitarnih predpisov. Odobren je bil novembra 1995 na 28. seji Konference FAO. Naslednji datum revizije za ta standard je december 2001 ali drugi datumi, o katerih se dogovori Odbor za kmetijstvo pri FAO.

REFERENCE

FAO Slovar fitosanitarnih izrazov, *FAO Plant Protection Bulletin* 38 (1) (1990): 5-23.

Mednarodna konvencija o varstvu rastlin, 1992. FAO, Rim.

Načela rastlinske karantene glede na mednarodno trgovino, 1995. ISPM št. objave 1, FAO, Rim.

[#]Revidiran FAO Slovar fitosanitarnih izrazov, ICPM, Rim, nov.1999

DEFINICIJE IN KRATICE[#]

Območje	Uradno določena država, del države ali več delov različnih držav. (FAO,1990, revidirano na podlagi GATT SPS sporazuma, FAO, 1995)	<i>Area; An officially defined country, part of a country, or all parts of several countries (FAO, 1990; revised on basis of GATT SPS agreement, FAO, 1995)</i>
Ogroženo območje	Območje , na katerem so ekološki dejavniki ugodni za naselitev škodljivega organizma , katerega navzočnost bo v tem območju povzročila pomembno gospodarsko škodo. (FAO, 1990)	<i>Endangered area; An area where ecological factors favour the establishment of a pest whose presence in the area will result in economically important loss (FAO, 1990)</i>
Vstop	Vstop škodljivega organizma , katerega posledica je njegova naselitev . (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)	<i>Introduction; Entry of a pest resulting in its establishment (FAO, 1990; revised FAO, 1995)</i>
Zmožnost vnosa	Verjetnost vstopa škodljivega organizma	<i>Entry potential; Likelihood of the entry of a pest</i>
Naselitev	Ustelitev škodljivega organizma v predvidenem obdobju, znotraj območja po vstopu . (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)	<i>Establishment; Perpetuation, for the foreseeable future, of a pest within an area after entry (FAO, 1990; revised FAO, 1995)</i>
Zmožnost naselitve	Verjetnost naselitve škodljivega organizma	<i>Establishment potential; Likelihood of the establishment of a pest</i>

[#] Dopolnitev z zadnjimi veljavnimi spremembami (op. urednice)

Vnos	Vstop škodljivega organizma , katerega posledica je njegova naselitev . (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)	Introduction; Entry of a pest resulting in its establishment (FAO, 1990; revised FAO, 1995)
Zmožnost vnosa	Verjetnost vnosa škodljivega organizma	Introduction potential; Likelihood of the introduction of a pest
IPPC	Kratica za Mednarodno konvencijo o varstvu rastlin, določena v FAO v Rimu leta 1951 in pozneje dopolnjena. (FAO, 1990)	IPPC; Abbreviation for the International Plant Protection Convention, as deposited with FAO in Rome in 1951 and as subsequently amended (FAO, 1990)
NPPO	Kratica za Državno organizacijo za varstvo rastlin: Uradna služba , ki jo ustanovi Vlada, in ki izvaja naloge določene z IPPC . (FAO, 1990)	National Plant Protection Organization (NPPO): Official service established by a Government to discharge the functions specified by the IPPC (FAO, 1990)
Uraden	Ustanovljen, pooblaščen ali izveden z Državno organizacijo za varstvo rastlin . (FAO, 1990)	Official: Established, authorized or performed by a National Plant Protection Organization (FAO, 1990)
Škodljivi organizem	Katerakoli vrsta, različek, linija ali biotip rastline, živali ali patogena, ki škoduje rastlinam ali rastlinskim proizvodom . (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)	Pest: Any species, strain or biotype of plant, animal or pathogenic agent, injurious to plants or plant products (FAO, 1990; revised FAO, 1995)
Nenapadeno območje (PFA)	Območje , v katerem določen škodljivi organizem ni navzoč , kar je bilo znanstveno dokazano in v katerem se, kjer je to ustrezno, tako stanje tudi uradno vzdržuje . (FAO, 1995)	Pest-free area (PFA): An area in which a specific pest does not occur as demonstrated by scientific evidence and in which, where appropriate, this condition is being officially maintained (FAO, 1995)
Analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA)	Ocena tveganja pri škodljivem organizmu in ravnanje v primeru tveganja škodljivega organizma . (FAO, 1995)	Pest Risk Analysis: Pest risk assessment and pest risk management (FAO, 1995)
Ocena tveganja zaradi škodljivega organizma	Določitev ali je škodljivi organizem karantenski škodljivi organizem in ocena zmožnosti vnosa . (FAO, 1995)	Pest risk assessment; Determination of whether a pest is a quarantine pest and evaluation of its introduction potential (FAO, 1995)
Ravnanje v primeru tveganja zaradi	Postopek sprejemanja odločitev za zmanjševanje tveganja vnosa karantenskega škodljivega	Pest Risk Management: The decision making process for reducing the risk of introduction of

škodljivega organizma	organizma. (FAO, 1995)	<i>a quarantine pest (FAO, 1995)</i>
Fitosanitarni ukrep	Zakonodaja, predpis ali uradni postopek, katerega namen je preprečevati vnosa oziroma širjenje karantenskih škodljivih organizmov. (FAO, 1995, na podlagi GATT SPS sporazuma)	Phytosanitary measure: Any legislation, regulation, or official procedure having the purpose to prevent the introduction and/or spread of quarantine pests (FAO, 1995, on basis of GATT SPS agreement)
Fitosanitarni predpis	Uradni predpis za preprečevanje vnosa in/ali širjenja karantenskih škodljivih organizmov, ki ureja proizvodnjo, gibanje ali obstoj blaga ali drugih predmetov, ali običajne dejavnosti oseb ter oblikovanje sheme za fitosanitarno potrjevanje. (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)	Phytosanitary regulation: An official rule to prevent the introduction and/or spread of quarantine pests, by regulating the production, movement or existence of commodities or other articles, or the normal activity of persons, and by establishing schemes for phytosanitary certification (FAO, 1990; revised FAO, 1995)
PRA območje	Območje za katero se izvaja analiza tveganja zaradi škodljivega organizma. (FAO, 1995)	PRA area; Area in relation to which a pest risk analysis is conducted (FAO, 1995)
Karantenski škodljivi organizem	Škodljivi organizem, ki lahko gospodarsko pomembno prizadene območje, ki ga ogroža, vendar tam še ni navzoč ali pa je navzoč, vendar še ni splošno razširjen in je pod uradnim nadzorom. (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)	Quarantine pest: A pest of potential economic importance to the area endangered thereby and not yet present there, or present but not widely distributed and being officially controlled (FAO, 1990; revised FAO, 1995)
Širjenje	Povečanje geografske razširjenosti škodljivega organizma znotraj območja. (FAO, 1995)	Spread: Expansion of the geographical distribution of a pest within an area (FAO, 1995)
Zmožnost širjenja	Verjetnost širjenja škodljivega organizma	Spread potential; Likelihood of the spread of a pest

ORIS ZAHTEV

Analizo tveganja zaradi škodljivega organizma (Pest risk analysis - PRA) sestavljajo tri stopnje: začetek postopka za analizo tveganja, ocenjevanje tveganja škodljivega organizma in ravnanje v primeru tveganja škodljivega organizma (Glej slike 1-3).

Začetek procesa vključuje določitev škodljivega organizma ali poti vnosa oz. širjenja, za katerega potrebujemo PRA. Ocena tveganja zaradi škodljivega organizma določi, ali je

organizem, ki ga določimo kot takega ali na njegovi poti na območje, karantenski škodljivi organizem, ki ga opredeljuje verjetnost vstopa, naselitve, širjenja in gospodarske pomembnosti. Ravnanje v primeru škodljivega organizma vključuje razvoj, ocenjevanje, primerjavo in izbiro opcij za zmanjševanje tveganja pri škodljivem organizmu.

Analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) je smiselna samo glede na določeno PRA območje, za katerega menimo, da je v nevarnosti. To je običajno država, lahko pa je tudi območje znotraj države, ali območje, ki pokriva celotne države ali samo dele več držav (npr. območje, ki ga pokriva Regionalna organizacija za vastvo rastlin - RPPO).

SPLOŠNE ZAHTEVE ZA ANALIZO TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA(PRA)

1. Prva stopnja: ZAČETEK POSTOPKA ANALIZE TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA (PRA)

Navadno sta dve začetni točki za analizo tveganja zaradi škodljivega organizma (Glej Sliko 1):

- identifikacija poti (običajno uvoženega blaga), ki morda omogoči vnos in/ali širjenje karantenskih škodljivih organizmov,
- identifikacija škodljivega organizma, ki ga je mogoče označiti kot karantenski škodljivi organizem.

Obe identifikaciji lahko obsegata škodljive organizme, ki so že navzoči na območju analize tveganja zaradi škodljivega organizma, vendar niso široko razširjeni in so pod uradnim nadzorom, kakor tudi škodljive organizme, ki niso navzoči na območju analize tveganja zaradi škodljivega organizma, saj oboje pokriva definicija karantenskega škodljivega organizma.

1.1 Analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA), ki se začne na osnovi poti

Zahteva po novi ali revidirani analizi tveganja zaradi škodljivega organizma, ki izhaja iz specifične poti, je najpogosteje posledica naslednjih situacij:

- Začenja se mednarodno trgovanje z novim blagom (navadno z rastlino ali rastlinskim proizvodom) ali z blagom novega porekla. Analizo tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) lahko sproži zahteva po uvozu ali pa zunanji videz pošiljke v prometu. Pot se lahko nanaša na eno ali več območij porekla.
- Uvozijo se nove rastlinske vrste za namene selekcije ali znanstvenega raziskovanja.
- Identificirana je pot, ki je drugačna od poti uvoza blaga (naravno širjenje, pošta, odpadki, potniška prtljaga itd.).
- Sprejme se taktična odločitev, da se vpeljejo ali revidirajo fitosanitarni predpisi ali zahteve v zvezi s specifičnim blagom.
- Nastopi novo obravnavanje, sistem ali postopek ali vplivi novih informacij na prejšnjo odločitev.

Škodljivi organizmi, za katere je verjetno, da bodo sledili tej poti vnosa in širjenja (torej jih bo prenašalo blago) se nato razvrstijo na spisek, vsak od njih pa se nato podvrže 2. stopnji postopka analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA).¹ PRA se ustavi na tej točki, če ne identificiramo možnih karantenskih škodljivih organizmov, za katere je verjetno, da bi se širili po tej poti.

¹ Spisek škodljivih organizmov se lahko sestavi s kakršno koli kombinacijo baz podatkov, literarnih virov ali posvetovanj s strokovnjaki. Ko je spisek škodljivih organizmov sestavljen, je najbolje, da se po strokovni presoji postavijo prioritete pred naslednjim korakom. Glede na dobljene rezultate je lahko potrebno ali pa ne, da se izvede ocena tveganja za vse škodljive organizme na spisku.

1.2 PRA, ki se začne na osnovi škodljivega organizma

Zahteva po novi ali revidirani analizi tveganja zaradi škodljivega organizma, ki izhaja iz specifičnega škodljivega organizma, je najpogosteje posledica naslednjih situacij:

- Nujni primer nastane ob odkritju infestacije ali izbruha novega škodljivega organizma znotraj PRA območja.
- Nujni primer nastane ob najdbi novega škodljivega organizma na uvoženem blagu.
- Znanstveno raziskovanje odkrije tveganje novega škodljivega organizma.
- Škodljivi organizem se vnese na novo območje, ki ni PRA območje.
- Poročila kažejo, da ima škodljivi organizem večjo uničujočo moč na novem območju, ki ni PRA območje, kot na območju, iz katerega izvira.
- Pregledi odkrijejo, da je določen škodljiv organizem vedno znova najden.
- Raziskovalci, učitelji, izvajalci biološke kontrole, podjetniki (lastniki trgovin z malimi živalmi), prehrabena industrija (polži za porabo) ali ljubitelji (vodne rastline za akvarije) zaprosijo za uvoz organizma kot takega.
- Sprejme se upravna odločitev za revidiranje fitosanitarnih predpisov ali zahtev v zvezi s specifičnimi škodljivimi organizmi.
- Druga država ali mednarodna organizacija vloži predlog (regionalna organizacija za varstvo rastlin, FAO).
- Novo obravnavanje, sistem ali postopek ali vplivi novih informacij na prejšnje odločitve.
- Specifičen škodljivi organizem, ki je identificiran, se izpostavi 2. stopnji postopka analize tveganja pri škodljivem organizmu (PRA).

1.3 Revizija prejšnjih analiz tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA)

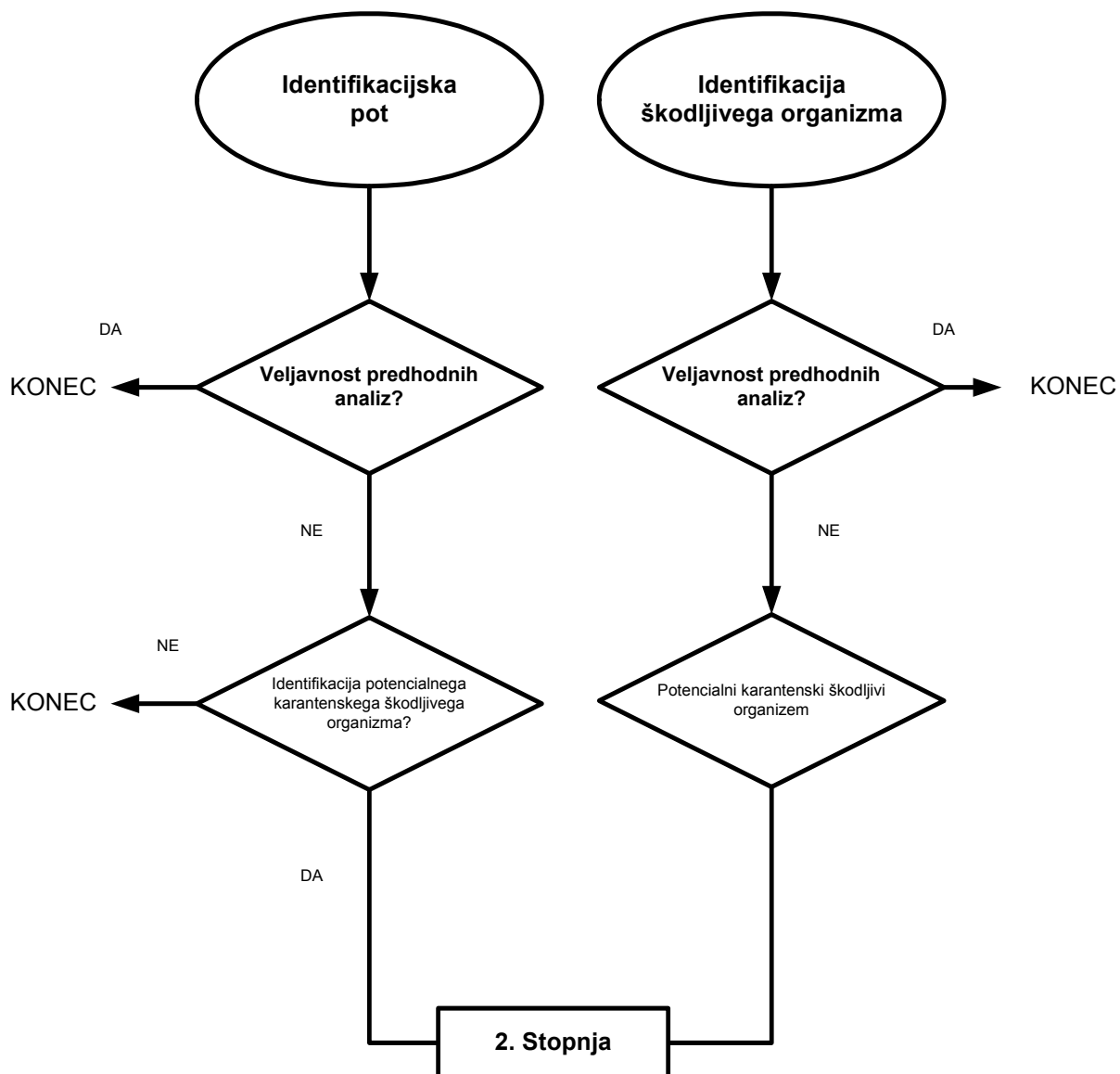
Pred nadaljevanjem nove analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) je treba preveriti, ali je bila zadevna pot vnosa in širjenja ali pa škodljivi organizem že izpostavljen postopku PRA v državnem ali mednarodnem okviru. Če PRA obstaja, je potrebno preveriti njeno veljavnost, saj so se okoliščine lahko spremenile. Prav tako je treba preveriti možnost uporabe analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) za podobno pot ali škodljiv organizem, ki lahko delno ali v celoti nadomesti potrebo po tej novi analizi tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA).

1.4 Zaključek prve stopnje

Na koncu 1. stopnje identificiramo škodljive organizme kot možne karantenske škodljive organizme posamezno ali v povezavi s potjo vnosa in širjenja.

ANALIZA TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA**SLIKA 1**

PRA - Analiza nevarnosti škodljivega organizma

1. Stopnja: **ZAČETEK**

2. ***Druga stopnja: OCENA TVEGANJA PRI ŠKODLJIVEM ORGANIZMU***

Prva stopnja PRA je identificirala škodljivi organizem ali spisek škodljivih organizmov (v primeru začetka na osnovi poti vnosa in širjenja), za katerega je treba narediti ocenotveganja. Druga stopnja te škodljive organizme preučuje posamezno (Glej Sliko 2). Za vsakega posebej preuči, ali so izpolnjeni kriteriji za status karantenskega škodljivega organizma:

“potencialno gospodarsko pomemben škodljivi organizem za ogroženo območje, ki tam še ni navzoč ali je navzoč, vendar ni široko razširjen ter je pod uradnim nadzorom”.

V tem smislu je treba “območje” razumeti kot:

“uradno določena država ali del države oziroma celota več držav ali le delov različnih držav”,

“ogroženo območje “ pa kot:

“območje, kjer so ekološki dejavniki naklonjeni naselitvi škodljivega organizma, posledica njegove navzočnosti na tem območju pa bo gospodarsko pomembna izguba”.

Pri tem analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) upošteva vse vidike vsakega škodljivega organizma in še zlasti dejanske informacije o njegovi geografski razširitvi, biologiji in gospodarski pomembnosti. Nato se s pomočjo strokovnega mnenja ocenijo zmožnost naselitve, širjenja in potencial gospodarske pomembnosti na PRA območju. Končno se označi možnost za vnos v PRA območje.

Pri označevanju tveganja se bo obseg razpoložljivih informacij razlikoval za vsak škodljivi organizem in pretanjenost ocene se bo razlikovala glede na razpoložljiva orodja. Na primer: ena država ima lahko natančno izdelane baze podatkov o škodljivem organizmu in geografske informacijske sisteme, druga je odvisna od knjig, zemljevidov tal in podnebja. V nekaterih primerih morda ni na voljo praktično nobenih informacij ali pa so potrebne raziskave, da bi prišli do njih. Oceno bo omejeval tudi obseg razpoložljivih informacij o biologiji posameznega škodljivega organizma. Države, v katerih je škodljivi organizem navzoč, lahko na zahtevo zagotovijo informacije državi, ki izvaja analizo tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA).

2.1 **Geografski in regulativni kriteriji**

Za vsak škodljivi organizem, ki je izpostavljen postopku analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA), je treba upoštevati geografske in regulativne kriterije pri definiranju karantenskega škodljivega organizma:

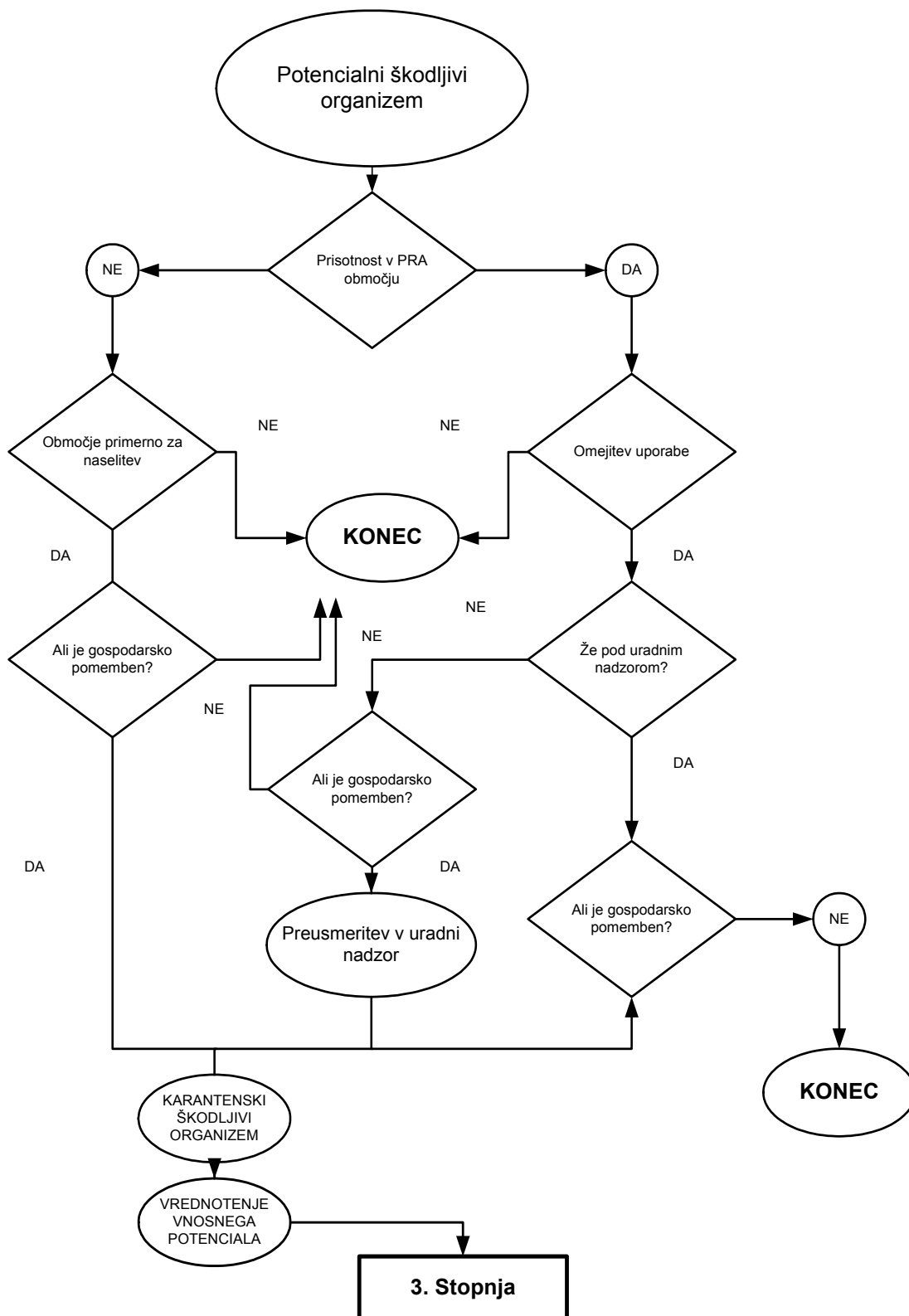
- Če je škodljivi organizem navzoč na območju analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) in je dosegel meje svojega ekološkega obsega (torej je široko razširjen), škodljivi organizem ne izpolnjuje definicije karantenskega škodljivega organizma in analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) se na tej točki ustavi.
- Če je škodljivi organizem navzoč na PRA območju, a ni dosegel meje svojega ekološkega obsega (torej ni široko razširjen), škodljivi organizem pa je izpostavljen uradnemu nadzoru na območju PRA, potem škodljivi organizem izpolnjuje ta vidik definicije karantenskega škodljivega organizma.

- Če škodljivi organizem ni široko razširjen, vendar ga preučujejo za uradni nadzor v prihodnosti na PRA območju, potem bo analiza tveganja zaradi škodljivega organizma ugotovila, ali ga je treba uradno nadzorovati. Če se doseže zaključek, da bi bilo treba škodljivi organizem uradno nadzorovati, potem škodljivi organizem izpolnjuje ta vidik definicije karantenskega škodljivega organizma.
- Če škodljivi organizem ni široko razširjen, vendar tudi ni predmet uradnega nadzora ali se ne preučuje za uradni nadzor v prihodnosti na območju PRA, potem ne izpolnjuje definicije karantenskega škodljivega organizma in PRA se ustavi na tej točki.
- Če škodljivi organizem ni prisoten na območju PRA, izpolnjuje ta vidik definicije karantenskega škodljivega organizma.

ANALIZA TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA

SLIKA 2
PRA - Analiza nevarnosti škodljivega organizma

2. Stopnja: OCENA NEVARNOSTI

2.2 Kriteriji gospodarske pomembnosti

Če naj se pokaže potencialna gospodarska pomembnost, se mora škodljivi organizem naseliti in postati razširjen. Tako mora biti označeno tveganje pri škodljivem organizmu, ki je vstopil, se naselil in se razširil na območju analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA). Dejavniki, ki jih je treba upoštevati, so navedeni spodaj².

2.2.1 Zmožnost naselitve

Če naj se oceni naselitvena zmožnost škodljivega organizma, je treba dobiti zanesljive biološke informacije (razvojni cikel, obseg gostiteljev, epidemiologija, preživetje itd.) z območij, kjer je škodljivi organizem trenutno navzoč.

Situacija na območju analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) se nato natančno primerja s situacijo na območjih, kjer je škodljivi organizem trenutno navzoč in s pomočjo strokovnega mnenja se oceni zmožnost naselitve. Opisi dotedanjih potekov primerov v zvezi s primerljivimi škodljivimi organizmi se lahko koristno upoštevajo.

Primeri dejavnikov, ki jih je treba upoštevati, so:

- razpoložljivost, količina in razširjenost gostiteljev na PRA območju,
- prilagodljivost okolju na območju PRA,
- zmožnost prilagoditve škodljivega organizma,
- strategija reprodukcije škodljivega organizma,
- metoda preživetja škodljivega organizma.

Če se škodljivi organizem ne zmore naseliti na PRA območju, potem ne izpolnjuje definicije karantenskega škodljivega organizma in analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) se na tej točki ustavi.

2.2.2 Zmožnost širjenja po naselitvi

Če naj se oceni možnost širjenja škodljivega organizma, je treba dobiti zanesljive biološke informacije iz območij, kjer je škodljivi organizem trenutno navzoč.

Situacija na območju analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) se nato natančno primerja s situacijo na območjih, kjer je škodljivi organizem trenutno navzoč, in s pomočjo strokovnega mnenja se oceni zmožnost naselitve. Opisi dosedanjih potekov primerov v zvezi s primerljivimi škodljivimi organizmi se lahko koristno upoštevajo.

². Popolnejši kontrolni spiski informacij, ki jih je mogoče koristno upoštevati pri ocenjevanju možnosti za naselitev, širjenje in gospodarsko pomembnost, so na voljo pri državnih in mednarodnih virih.

Primeri dejavnikov, ki jih je treba upoštevati, so:

- primernost naravnega in/ali ustvarjenega okolja za naravno širjenje škodljivega organizma,
- pretok z blagom in prevoznimi sredstvi,
- nameravana uporaba blaga,
- možni vektorji škodljivega organizma na PRA območju,
- možni naravni sovražniki škodljivega organizma na PRA območju.

Informacije o zmožnosti širjenja se uporabljajo, da se oceni, kako hitro se lahko pokaže potencialna gospodarska pomembnost na območju analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA). To je pomembno tudi, če za ta škodljivi organizem obstaja verjetnost, da vstopi in se naseli na območju majhne potencialne gospodarske pomembnosti, nato pa se razširi na območje velike potencialne gospodarske pomembnosti. Poleg tega je lahko pomembno na stopnji zmanjševanja tveganja (Glej Sliko 3), kadar se upošteva majhen napor, s katerim je mogoče vnesen škodljivi organizem omejiti pri širjenju in ga izkoreniniti.

2.2.3 Potencialna gospodarska pomembnost

Naslednji korak v postopku PRA je določitev, ali ima škodljivi organizem potencialno gospodarsko pomembnost na območju PRA.

Če naj se oceni potencialna gospodarska pomembnost škodljivega organizma, je treba dobiti informacije iz območij, kjer je škodljivi organizem trenutno navzoč. Za vsakega od teh območij je potrebno vedeti, ali povzroča večjo ali manjšo škodo oz. ne povzroča nobene škode. To je treba povezati, če je mogoče, z biotičnimi in abiotičnimi učinki, zlasti s podnebjem.

Situacija na območju analize tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) se nato natančno primerja s situacijo na območjih, kjer je škodljivi organizem trenutno navzoč. Opisi dotedanjih potekov primerov v zvezi s primerljivimi škodljivimi organizmi se lahko koristno uporabijo. S pomočjo strokovnega mnenja se oceni možnost gospodarske pomembnosti. Primeri dejavnikov, ki jih je treba upoštevati, so:

- vrsta škode,
- izgube pridelka,
- izguba izvoznih tržišč,
- povečanje stroškov obvladovanja,
- učinki na odvijajoče se programe integriranega ravnanja v primeru škodljivih organizmov (IPM),
- škoda, povzročena okolju,
- sposobnost delovanja ŠO v smislu vektorja za druge škodljive organizme,
- opažene socialne posledice kot na primer nezaposlenost.

Če škodljivi organizem nima potencialne gospodarske na območju PRA, ne izpolnjuje definicije karantenskega škodljivega organizma in analiza tveganja zaradi škodljivega organizma (PRA) se na tej točki konča.

2.3 Zmožnost vnosa

Končna faza ocene tveganja se nanaša na zmožnost vnosa, ki je odvisna od poti iz države izvoza do kraja namembnosti in od pogostosti ter količine škodljivih organizmov, povezanih z njimi. Upoštevati je treba dokumentirane poti, po katerih naj bi škodljivi organizem vstopil na nova območja. Možne poti, ki trenutno morda ne obstajajo, je potrebno oceniti, če so znane.

V nadaljevanju je naveden delni kontrolni spisek, ki ga je mogoče uporabiti za ocenjevanje zmožnosti vnosa, razdeljen na tiste dejavnike, ki lahko vplivajo na verjetnost vstopa in tiste, ki lahko vplivajo na verjetnost naselitve.

Vstop:

- priložnost za kontaminacijo blaga ali transportnih sredstev s škodljivim organizmom,
- preživetje škodljivega organizma pri okoliških razmerah transporta,
- težavnost odkrivanja škodljivega organizma pri inšpekcijskem pregledu ob vstopu,
- pogostost in obseg pretoka škodljivega organizma na območju PRA s pomočjo naravnih sredstev,
- pogostost in število oseb, ki prihajajo iz druge države na določenem vstopnem mestu.

Naselitev:

- število, pogostost in časovna razporeditev pošiljk blaga,
- število posameznih primerkov nekega škodljivega organizma, povezano s transportnimi sredstvi,
- nameravana uporaba blaga,
- okoliški pogoji in razpoložljivost gostiteljev v kraju namembnosti ter med transportom na območju PRA.

2.4 Zaključek druge stopnje

Če škodljivi organizem izpolnjuje definicijo karantenskega škodljivega organizma, je treba s pomočjo strokovnega mnenja revidirati informacije, zbrane med 2. stopnjo, da se lahko odločimo, ali ima škodljivi organizem zadostno gospodarsko pomembnost in zmožnost vnosa, torej predstavlja dovolj velikotveganje, da upraviči fitosanitarne ukrepe. Če je tako, je potrebno nadaljevati s 3. stopnjo, v nasprotnem primeru pa se PRA za škodljivi organizem na tej točki konča³.

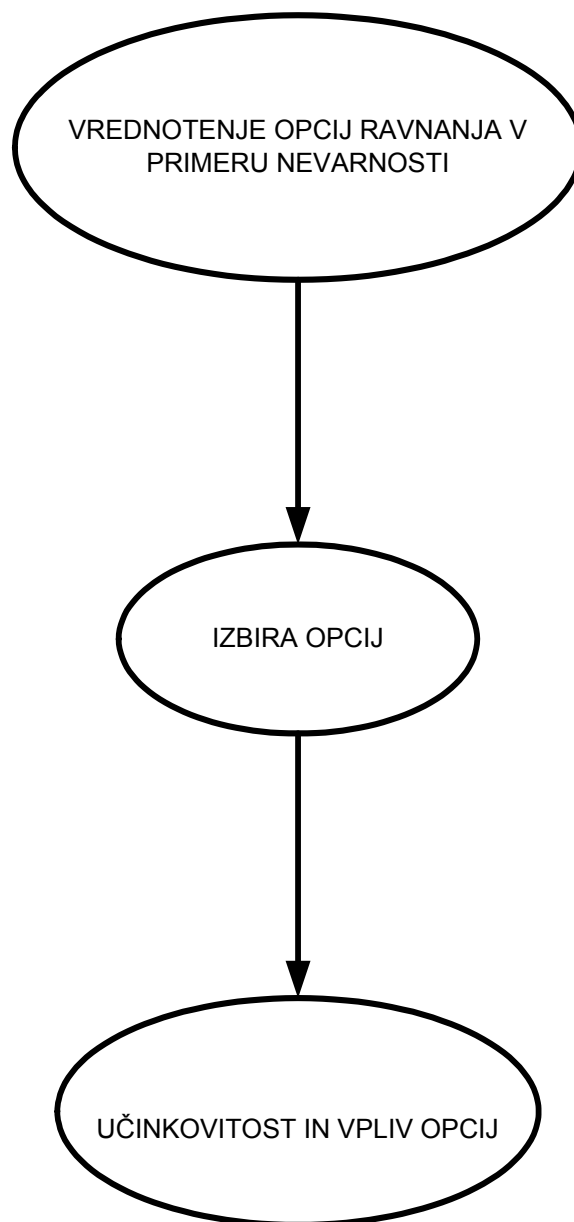
³ Sheme sprejemanja odločitev ali strokovni sistemi so lahko koristni na tej stopnji, da pomagajo strokovnemu mnenju.

ANALIZA TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA**SLIKA 3**

PRA - Analiza nevarnosti škodljivega organizma

2. Stopnja: **RAVNANJE**

iz 2. STOPNJE

3. Tretja stopnja: RAVNANJE V PRIMERU TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA

Ravnanje v primeru tveganja zaradi škodljivega organizma (Glej Sliko 3), da se zavaruje ogroženo območje, bi moralo biti proporcionalno s tveganjem, identificirano pri oceni tveganja pri škodljivem organizmu. V večini ozirov ga je mogoče utemeljiti z informacijami, zbranimi pri ocenjevanju tveganja zaradi škodljivega organizma. Fitosanitarne ukrepe je treba uvesti na minimalnem območju, potrebnem za učinkovito varovanje ogroženega območja.

3.1 Opcije ravnanja v primeru tveganja

Zbrati je treba seznam opcij za zmanjšanje tveganja na sprejemljivo raven. Te opcije se najprej nanašajo na poti in še zlasti na pogoje, ki dovoljujejo vstop blaga. Primeri opcij, ki jih je treba upoštevati, so:

- vključitev na spisek prepovedanih škodljivih organizmov,
- fitosanitarni inšpekcijski pregled in potrjevanje pred izvozom,
- definicija zahtev, ki jih je treba izpolniti pred izvozom (na primer tretiranje, poreklo iz nenapadenega območja, inšpekcijski pregled med rastno dobo, shema potrjevanja),
- inšpekcijski pregled ob vstopu,
- tretiranje na vstopnem mestu ali na inšpekcijski postaji ali, če je ustrezno, v kraju namembnosti,
- pridržanje v karanteni po vstopu,
- ukrepi po vstopu (omejitve uporabe blaga, ukrepi za obvladovanje),
- prepoved vstopa specifičnega blaga specifičnega porekla.

Prva tako se lahko nanašajo na načine zmanjševanja nevarnosti škode, na primer vnos organizmov za biotično varstvo ali dejstvo, kako težko ga je izkoreniniti ali preprečevati kontaminacijo.

3.2 Učinkovitost in vpliv opcij

Učinkovitost in vpliv različnih opcij zmanjševanja tveganja na sprejemljivo raven je treba oceniti v smislu naslednjih dejavnikov:

- biološka učinkovitost,
- stroški in koristi izvajanja,
- vpliv na obstoječe predpise,
- komercialni vpliv,
- socialni vpliv,
- pomisleki fitosanitarne politike,

- čas za izvedbo novega predpisa,
- učinkovitost opcije za druge karantenske škodljive organizme,
- vpliv na okolje.

Potrebno je določiti pozitivne in negativne vidike opcij. Medtem ko je priznано, da lahko države v skladu z načelom suverenosti uresničujejo suvereno pravico do uporabe fitosanitarnih ukrepov, pa bi morale države še zlasti upoštevati načelo “minimalnega vpliva”:

Fitosanitarni ukrepi morajo biti v skladu z zadevnim tveganjem zaradi škodljivega organizma in morajo predstavljati najmanj omejujoče razpoložljive ukrepe, katerih posledica je minimalno oviranje mednarodnega pretoka ljudi, blaga in transportnih sredstev.

Člen VI.2(f) Mednarodne konvencije o varstvu rastlin (IPPC) podaja podobno, a manj izčrpno določbo. Fitosanitarni ukrepi morajo temeljiti na vseh zgoraj navedenih dejavnikih.

Če naj se določi, katere opcije so ustrezne, je morda priporočljivo stopiti v stik z zainteresiranimi in prizadetimi skupinami na območju PRA in zunaj njega.

3.3 Zaključek tretje stopnje

Na koncu 3. stopnje je že sprejeta odločitev o ustreznih fitosanitarnih ukrepih, ki se nanašajo na škodljivi organizem ali na pot vnosa oz. širjenja. Zaključek 3. stopnje je bistvenega pomena; še zlasti ni upravičeno končati samo 1. in 2. stopnjo in nato sprejeti fitosanitarne ukrepe brez ustrezne ocene opcij ravnanja v primeru tveganja. Po izvajanju fitosanitarnih ukrepov bi bilo treba spremljati njihovo učinkovitost in, če je potrebno, revidirati opcije ravnanja v primeru tveganja.

4. *DOKUMENTIRANJE POSTOPKA PRA*

PRA bi morala biti zadovoljivo dokumentirana tako, da, kadar pride do revizije ali spora, analiza tveganja škodljivega organizma jasno navaja vire informacij in temeljna načela, ki so bila uporabljena pri sprejemanju odločitev glede ravnanja v zvezi s fitosanitarnimi ukrepi.

◆ **EPPO Standardi** ◆

SMERNICE ZA ANALIZO TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA

**KONTROLNI SEZNAM INFORMACIJ, POTREBNIH ZA
ANALIZO TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA
ORGANIZMA (PRA)**

PM 5/1(1) Slovenska verzija

European and Mediterranean Plant Protection Organization
1, rue Le Nôtre, 75016 Paris, France

ODOBRITEV

EPPO Standarde odobri Svet EPPO. Datum odobritve je naveden v vsakem posameznem standardu.

PREGLED

EPPO Standardi se občasno pregledujejo in dopolnjujejo. Datum naslednjega pregleda tega EPPO Standarda določi EPPO Delovna skupina za fitosanitarne predpise.

ZAPISNIK O SPREMEMBAH

Spremembe se bodo izdajale po potrebi ter bodo oštevilčene in opremljene z datumom. Datum spremembe se nahaja na vsakem posameznem standardu (kot je to ustrezno).

DOSTAVA

EPPO Standarde dostavlja Sekretariat EPPO vsem vladam držav članic EPPO. Kopije so na voljo kateri koli zainteresirani osebi pod posebnimi pogoji, na zahtevo, predloženo 3551 Sekretariatu EPPO.

OBSEG

EPPO Standardi za analizo tveganja zaradi škodljivih organizmov (ŠO) so namenjeni uporabi organizacij NPPO v vlogi organov, odgovornih za oblikovanje fitosanitarnih predpisov in uporabo fitosanitarnih ukrepov ob upoštevanju zahtev Mednarodne konvencije o varstvu rastlin, ISPM št. 1 (Načela rastlinske karantene glede na mednarodno trgovino) in ISPM št. 2 (Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO). Uporabljajo jih tudi tehnični organi EPPO za oblikovanje priporočil o fitosanitarnih ukrepih, namenjenih NPPO.

REFERENCE

OEPP/EPPO (v reviziji) *EPPO standardi*. PM 1/2(4). *EPPO A1 in A2 seznama karantenskih ŠO*. OEPP/EPPO, Pariz.

OEPP/EPPO (1996) *Mednarodni standardi za fitosanitarne ukrepe*. Št. 5. *Slovar fitosanitarnih izrazov*. EPPO Tehnične publikacije št. 1026.

FAO (1993) *Mednarodni standardi za fitosanitarne ukrepe*. Št. 1. *Načela rastlinske karantene v povezavi z mednarodno trgovino*. IPPC Sekretariat, FAO, Rim.

FAO (1995) *Mednarodni standardi za fitosanitarne ukrepe*. Št. 2. *Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO*. IPPC Sekretariat, FAO, Rim.

FAO (1997) *Mednarodna konvencija za varstvo rastlin* (revised text). FAO, Rim.

DEFINICIJE

Analiza tveganja zaradi ŠO: postopek vrednotenja bioloških ali drugih znanstvenih in gospodarskih dokazov, na podlagi katerih se ugotovi, ali bi morali uvesti ukrepe za nadzor ŠO in določi intenzivnost uporabljenih fitosanitarnih ukrepov.

Nadzorovan nekarantenski ŠO: nekarantenski ŠO, ki ima ob napadu rastlin za saditev gospodarsko nesprejemljiv vpliv pri predvideni uporabi teh rastlin in je zato nadzorovan na ozemlju pogodbenice, ki ga uvozi

Nadzorovan ŠO: karantenski ŠO in/ali nadzorovan nekarantenski ŠO

POVZETEK ZAHTEV

Analiza tveganja zaradi ŠO je opredeljena v reviziji IPPC 1997 kot “postopek ocenjevanja/vrednotenja bioloških in drugih znanstvenih in gospodarskih dokazov z namenom ugotoviti, ali je treba ŠO nadzorovati, ter intenzivnost² vseh fitosanitarnih predpisov, ki naj se izvajajo proti temu ŠO”. Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO določajo podrobna navodila za analizo tveganja, ki ga predstavljajo posamezni ŠO na določenem območju, v povezavi z njihovim možnim statusom karantenskih ŠO ali nadzorovanih nekarantenskih ŠO. Posamezne smernice obravnavajo različne elemente analize tveganja zaradi ŠO in različne namene za izvajanje analize tveganja zaradi ŠO. Smernice so sestavljene na osnovi večletnih izkušenj strokovnjakov EPPO na EPPO Odboru za Analizo tveganja zaradi ŠO in EPPO Odboru za Fitosanitarne ukrepe, ki sta ocenila stanje ŠO kot kandidatov za EPPO A1 in A2 karantenski listi in ki sta analizirala merila, ki so bila uporabljena v ta namen. So v skladu z ISPM št. 2 (Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO) in uporabljajo izraze iz ISPM št. 5 (Slovar fitosanitarnih izrazov).

Smernice za analizo tveganja zaradi škodljivega organizma

KONTROLNI SEZNAM INFORMACIJ, POTREBNIH ZA ANALIZO TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA (PRA)

Določen obseg

Ta standard predpisuje kontrolni seznam informacij, ki jih je treba upoštevati med PRA.

Posebna odobritev in popravki

Prva odobritev septembra 1992.
Izdano kot EPPO Standard leta 1998.

Ta kontrolni seznam vsebuje vse informacije, ki jih je treba upoštevati, predno se sprejme odločitev, da določen organizem izpolnjuje pogoje za karantenski ŠO. Ta seznam se uporablja skupaj s shemo ocene tveganja zaradi ŠO za odločanje po korakih; tovrstne sheme pripravljata EPPO in FAO na različnih stopnjah zahtevnosti.

Za vsako informacijo je treba navesti sklic. Če pod nekim naslovom ni bilo mogoče najti informacij (kar se bo pogosto dogajalo), to navedite.

Oddelek 1. Organizem

1. Ime in taksonomska razvrstitev (vključno z vsemi taksonomskimi pododdelki, težavami ali nejasnostmi: podvrsta, patotip, *formae speciales*, prekrivanje vrst, sinonimi).
2. Razmerje do že znanih karantenskih ŠO.
3. Metode prepoznavanja za namene pregledov.
4. Metode odkrivanja.

Oddelek 2. Biološke značilnosti ŠO

1. Razvojni krog:
 - (a) *pri nevretenčarjih*
 - razvojna stopnja (značilni čas, ali dnevi stopenj, za zaporedne faze v razvojnem krogu; stopnja razmnoževanja);
 - število generacij na leto (enogeneracijska - univoltilna, večgeneracijska – multivoltilna vrsta, nadzor nad voltinizmom);
 - obvezna menjava gostiteljev;
 - partenogenetsko razmnoževanje;
 - značilen časovni razpored razvojnih stopenj v razvojnem krogu v rastni sezoni in povezava le-tega z gostiteljsko rastlino;
 - (b) *pri patogenih*
 - razvojna stopnja, možno število infekcijskih ciklusov na rastno dobo;
 - obvezna menjava gostiteljev;
 - (pri glivah) anamorfni stadiji spor;
 - (pri glivah) pojav telemorfni oblik (običajno, neobičajno, redko, neznano);
 - značilen časovni razpored razvojnih stopenj v razvojnem krogu v rastni sezoni in povezava le-tega z gostiteljsko rastlino.

2. Razširjanje in razpršenost:
z naravnimi sredstvi, hitrost in obseg širjenja;
kmetijski, hortikulturni ali gozdarski običajni postopki, ki vplivajo na stopnjo naravnega razširjanja ali povzročajo neposredno razširjanje;
prenašalci: pojavljanje poznanih naravnih prenašalcev ali sorodnih vrst, ki imajo zmožnosti prenašalcev, v PRA območju*.
3. Preživetje v neugodnih pogojih:
(a) *pri nevretenčarjih*
spodobnost za zimsko ali poletno diapavzo in podobne prilagoditve klimatskim pogojem;
fiziološke prilagoditve za preživetje nizkih temperatur, suše, itn. znotraj ali izven diapavze;
(b) *pri patogenih*
oblikovanje posebnih dolgoživečih razvojnih stopenj za preživetje (npr. sklerociji);
možnosti za preživetje: v zemlji, na gojenih gostiteljih, na prosto živečih gostiteljih, na obveznih nadomestnih gostiteljih, na semenih, na onesnaženih površinah, strojih, itn. (vključno z dolgoživostjo in časom preživetja dormantnih faz).
4. Prilagodljivost:
zapis sprememb vedenja ŠO (večanje geografskega obsega; večanje obsega gostiteljskih rastlin; razširitev na gostitelje v rastlinjakih);
zapis o posebnih oblikah ali sevih ŠO (prilagojenih na različna geografska območja; prilagojenih na različne gostitelje; z različno zmožnostjo za povzročanje škode);
sorodne vrste znane kot prilagodljivi ŠO.

Oddelek 3. Geografska razširjenost ŠO

1. Sedanja navzočnost v PRA območju.
2. Svetovna porazdelitev (karta, če je to mogoče) po državah in območjih znotraj držav, ali po regijah ali kontinentih (npr. Zahodna Afrika) glede na razpoložljive informacije, z navedbo, če je to mogoče, stanja vsakega zapisa (potrjen ali ne, star ali nov, ŠO naseljen ali ne).
3. Območje izvora in zgodovina vsakega širjenja z območja izvora.
4. Prekrivanje svetovne porazdelitve ŠO s prekrivanjem svetovne porazdelitve glavnih gostiteljev.

Oddelek 4. Gostiteljske rastline ŠO

1. Gostiteljske rastline, o katerih se poroča v območjih, kjer je navzoč ŠO, za vsako se navede, ali je:
glavni ali manj pomembni gostitelj;
naravno prizadet ali le pod umetnimi pogoji;
gojen ali prosto rastoč.
Za polifage izberite nekaj pomembnih primerov.
2. Gostiteljske rastline iz gornjega seznama, ki rastejo v PRA območju (ali sorodne rastline, za katere obstaja verjetnost okužbe/napadenosti); za vsako navesti, ali:
raste na prostem, v zavarovanih razmerah ali oboje;
je pomembna na celotnem območju, na večih delih območja, na manjšem delu območja, ni pomembna;

* V principu bi lahko bila PRA nadnacionalna regija (kot je EPPPO regija), država, območje znotraj države ali celo varovano območje v smislu Evropske skupnosti (preko državnih meja).

gospodarska kultura, okrasna rastlina (vrtovi ali javne površine), pomembna kot prosto rastoča v okolju, ni pomembna.

3. Narava obsega gostitelja (npr. polifag, predvsem na eni rastlinski vrsti, značilen za eno rastlinsko vrsto, itn.).

Oddelek 5. Zmožnost ŠO za naselitev v PRA območju

1. Ekoklimatski pasovi razširjenosti ŠO v primerjavi z ekoklimatskimi pasovi na prostem v PRA območju, s sklicevanjem na ekoklimatsko karto, ki jo priporoča EPPO.
2. Zapisi o ŠO v zavarovani pridelavi, z navedbo, ali tudi v območjih, kjer je ŠO navzoč tudi na prostem..
3. Klimatski pogoji (npr. temperatura, padavine, relativna vlaga, dolžina dneva), ki so se izkazali kot ugodni ali zatiralni za preživetje, razvoj, razmnoževanje in razširjenost ŠO (kjer ti pogoji niso znani, sklepajte, kolikor je mogoče, kateri elementi v geografski razširjenosti ŠO so ključni za te pogoje).
4. Podatki o klimatskih pogojih v PRA območju za gostiteljske rastline na prostem in v zavarovani pridelavi, če je to primerno.

Oddelek 6. Nadzor nad ŠO

1. Ukrepi za obvladovanje v redni uporabi v katerem koli delu geografske razširjenosti ŠO, predvsem v območjih, kjer je podnebje primerljivo s tistim v PRA območju:
sedanji ukrepi za obvladovanje z uporabo fitofarmaceutskih sredstev, skupaj z oceno o njihovi učinkovitosti;
dokaz o rezistentnosti na fitofarmaceutska sredstva;
organizmi za biotično varstvo in njihovi učinki (naravno; uporabljeni za obvladovanje; navzoči v PRA območju);
tehnološki in drugi ukrepi za obvladovanje brez uporabe fitofarmaceutskih sredstev;
posebni problemi obvladovanja in tehnološki (ali skladiščni) postopki, ki spodbujajo ali zatirajo ŠO;
možnosti za pridelavo potrjenega ali klasificiranega nenapadenega materiala;
možnosti za tretiranje pošiljk proti ŠO.
2. Zapisi o izkoreninjenju (uspešno ali poskus):
uporabljene metode;
značilnosti biologije ŠO, ki omogočajo njegovo izkoreninjenje.

Oddelek 7. Prenos ŠO

1. Metoda naravnega širjenja kjer koli na svetu (cf. 2.2).
2. Vzorec mednarodne trgovine z glavnimi gostiteljskimi rastlinami ŠO:
glavne države izvoznice;
glavne države uvoznice;
oblika prenosa;
stanje ob prenosu (rastline v polni rasti, v mirujočem stanju, rastline razmnožene s tkivnim razmnoževanjem, itn.).
3. Zapisi o najdbi ŠO (ali sorodne vrste) na gostiteljskih rastlinah v mednarodni trgovini.

4. Zapisi o premeščanju ŠO (ali sorodne vrste) med državami, razen na gostiteljskih rastlinah:
s potniki;
s proizvodi nerastlinskega izvora;
z negostiteljskimi rastlinami;
s prevoznimi sredstvi;
z letali, itn.
5. Posebne poti za ŠO z napadene gostiteljske rastline v državi izvora na dovzetne gostiteljske rastline v PRA območju. Zapisi o dejanskih premeščanjih po teh poteh.

Oddelek 8. Gospodarski vpliv ŠO*

1. Vrsta škode:
cela rastlina, del rastline ali rastlinskega proizvoda;
zabeležene mejne vrednosti škode;
zmožnost prenašanja drugih ŠO.
2. Zabeležen gospodarski vpliv na vsako glavno gostiteljsko rastlino (vključno z, če je mogoče, varianto za različna območja in leta): glavni ŠO, manj pomemben ŠO ali nepomemben.
3. Ocenjen vpliv prisotnosti ŠO na izvoženem blagu na:
države, v katere se ne sme več izvažati;
pogoje, pod katerimi se sme izvažati;
tržno vrednost.
4. Učinek ukrepov za obvladovanje, uporabljenih proti ŠO, na obvladovanje drugih ŠO (predvsem medsebojni vpliv z obstoječimi biotičnimi ali inegriranimi ukrepi za obvladovanje).
5. Vsi nezaželjeni stranski učinki (npr. na okolje) uporabe fitofarmaceutskih sredstev za obvladovanje ŠO.
6. Stroški obvladovanja, s primerjavo, če je mogoče, med stroški, ki bi nastali, če bi se ŠO naselil, in ocenjenimi stroški za izločitev (t.j. analiza stroškovne učinkovitosti).

* Gospodarski vpliv se lahko pojmuje zelo na široko, tako da vključuje socialne in okoljske vidike.

◆ EPPO Standardi ◆

SMERNICE ZA ANALIZO TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA

PM 5/3(1) Slovenska verzija

Evropska in mediteranska organizacija za varstvo rastlin
1, rue Le Nôtre, 75016 Paris, France

ODOBRITEV

EPPO Standarde odobri Svet EPPO. Datum odobritve je naveden v vsakem posameznem standardu.

PREGLED

EPPO Standardi se občasno pregledujejo in dopolnjujejo. Datum naslednjega pregleda tega sklopa EPPO Standardov določi EPPO Delovna skupina za fitosanitarne predpise.

ZAPISNIK O SPREMEMBAH

Spremembe se bodo izdajale po potrebi ter bodo oštevilčene in opremljene z datumom. Datum spremembe se nahaja na vsakem posameznem standardu (kot je to ustrezno).

DOSTAVA

EPPO Standarde dostavlja Sekretariat EPPO vsem vladam držav članic EPPO. Kopije so na voljo kateri koli zainteresirani osebi pod posebnimi pogoji, na zahtevek predložen Sekretariatu EPPO.

OBSEG

EPPO Standardi za analizo tveganja zaradi škodljivih organizmov (ŠO) so namenjeni uporabi organizacij NPPO v vlogi organov, odgovornih za oblikovanje fitosanitarnih predpisov in uporabo fitosanitarnih ukrepov ob upoštevanju zahtev Mednarodne konvencije o varstvu rastlin, ISPM št. 1 (Načela rastlinske karantene glede na mednarodno trgovino) in ISPM št. 2 (Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO). Uporabljajo jih tudi tehnični organi EPPO za oblikovanje priporočil o fitosanitarnih ukrepih, namenjenih NPPO.

REFERENCE

OEPP/EPPO (v postopku revizije) *EPPO standardi*. PM 1/2(4). *EPPO A1 in A2 seznam karantenskih ŠO*. OEPP/EPPO, Pariz.

OEPP/EPPO (1996) *Mednarodni standardi za fitosanitarne ukrepe*. Št. 5. *Slovar fitosanitarnih izrazov*. *EPPO Tehnična izdaja* št. 1026.

FAO (1993) *Mednarodni standardi za fitosanitarne ukrepe*. Št. 1. *Načela rastlinske karantene glede na mednarodno trgovino*. IPPC Sekretariat, FAO, Rim.

FAO (1995) *Mednarodni standardi za fitosanitarne ukrepe*. Št. 2. *Smernice za analizo tveganja zaradi škodljivega organizma*. IPPC Sekretariat, FAO, Rim.

FAO (1997) *Mednarodna konvencija o varstvu rastlin* (revizija). FAO, Rim.

DEFINICIJE

Analiza tveganja zaradi ŠO: postopek vrednotenja bioloških ali drugih znanstvenih in gospodarskih dokazov, na podlagi katerih se ugotovi, ali bi morali uvesti ukrepe za nadzor škodljivih organizmov in določiti intenzivnost uporabljenih fitosanitarnih ukrepov.

Nadzorovan nekarantenski ŠO: nekarantenski škodljivi organizem, ki ima ob napadu rastlin za saditev gospodarsko nesprejemljiv vpliv pri predvideni uporabi teh rastlin in je zato nadzorovan na ozemlju države uvoznice.

Nadzorovan ŠO: karantenski ŠO ali nadzorovan nekarantenski ŠO.

POVZETEK ZAHTEV

Analiza tveganja za škodljive organizme je opredeljena v reviziji IPPC 1997 kot “postopek ocenjevanja/vrednotenja bioloških in drugih znanstvenih in ekonomskih/gospodarskih dokazov z namenom ugotoviti, ali je treba ŠO nadzorovati ter moči vseh fitosanitarnih predpisov, ki naj se izvajajo proti temu ŠO”. Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO določajo podrobna navodila za analizo tveganja zaradi posameznih ŠO za določeno območje, v povezavi z njihovim možnim statusom karantenskih ŠO ali nadzorovanih nekarantenskih ŠO. Posamezne smernice obravnavajo različne elemente analize tveganja zaradi ŠO in različne namene za izvajanje analize tveganja zaradi ŠO. Smernice so narejene na podlagi večletnih izkušenj strokovnjakov EPPO na EPPO Odboru za Analizo tveganja zaradi ŠO in EPPO Odboru za Fitosanitarne ukrepe, ki sta ocenila stanje ŠO kot kandidatov za EPPO A1 in A2 karantenski listi in ki sta analizirala merila, ki so bila uporabljena v ta namen. So v skladu z ISPM št. 2 (Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO) in uporabljajo izraze iz ISPM št. 5 (Slovar fitosanitarnih izrazov).

Smernice za analizo tveganja zaradi škodljivega organizma

SHEMA OCENE TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA

Določen obseg

Ta Standard predpisuje podrobna navodila, pripravljena na podlagi izkušenj EPPO, za naslednje faze analize tveganja zaradi ŠO: začetek, razvrstitev ŠO, možnost vnosa, ocena gospodarskega vpliva. Vsebuje preprosto shemo odločanja, ali tveganje obstaja in za količinsko oceno tega tveganja, na podlagi vprašanj, na katera se odgovarja s številkami od 1-9. Pri razlagi odgovorov se uporablja strokovno mnenje.

Posebna odobritev in popravki

Prva odobritev septembra 1997.

Uvod

Namen uporabe EPPO sheme ocene tveganja zaradi ŠO je ocenjevanje možne pomembnosti določenega ŠO za natančno določeno območje (PRA območje), kot je na primer EPPO regija kot celota ali EPPO država članica, in kot takšno lahko shema izvaja bodisi EPPO tehnični organ (npr. Odbor za Fitosanitarnе ukrepe) bodisi Državna organizacija za varstvo rastlin. Ustrezni ŠO se ocenjuje iz enega ali več razlogov, od katerih so najobičajnejši:

- ugotovljena napadenost/okuženost ali izbruh je bil odkrit na PRA območju;
- ŠO je bil najden na blagu ob uvozu;
- ŠO je bil ugotovljen kot ŠO na pošiljki, ki se uvaža ali ki se bo kmalu uvozila;
- za ŠO je bilo z znanstvenimi raziskavami ugotovljeno, da predstavlja tveganje;
- ŠO je napadel/okužil novo območje, ki ni PRA območje;
- po poročilih ŠO v novem območju povzroča več škode kot v izvornem območju;
- opaziti je, da se ŠO pogosteje najde v trgovini;
- fitosanitarni predpisi so bili revidirani;
- prejšnja PRA je bila na novo ocenjena.

Ta shema je osredotočena na ocenjevanje posameznih ŠO; kadar se ocena tveganja opravlja za neko določeno blago, se shema uporablja potem, ko so ugotovljeni ŠO, za katere obstaja verjetnost, da so povezani s potjo prenosa. Ob najdbi ŠO na pošiljki, ki se uvaža, je treba mogoče najprej opraviti hitro PRA (t.j. v času, ko je pošiljko mogoče zadrževati) in v ta namen je treba upoštevati EPPO Standard PM 5/2(1) Analiza tveganja zaradi ŠO, da se sprejme odločitev o takojšnjem ukrepanju ob najdbi ŠO v EPPO državi (trenutno v

reviziji). Po tem postopku je mogoče sprejeti le odločitev, kako ukrepati glede na obravnavano pošiljko (npr. uničenje, tretiranje, vrnitev k izvoru, nobenega ukrepanja, itn.). Če se je treba odločiti o stalnih ukrepih, lahko sledi popolna PRA.

PRA se opravi na najnižji taksonomski enoti, za katero je znano, da so lastnosti, ki jih je treba upoštevati pri odločanju o karanteni, razločljive in drugačne od drugih taksonomskih enot istega ranga. To je običajno ena vrsta, lahko pa je tudi podvrsta, patovar, soj/sev, itn. Taksonomske kategorije, ki so večje kot vrsta (npr. rod, družina) se analizirajo le, če je znano, da so lastnosti, ki so pomembne za odločanje o karanteni, skupne (ali za katere se to domneva v primerih, ko je na razpolago malo podatkov v zvezi s katerim od članov skupine).

Sestava

Shema se nanaša le na prvi dve fazi PRA (začetek in ocena tveganja zaradi ŠO) in ne na zadnjo fazo (ravnanje v primeru tveganja zaradi ŠO). V tej shemi je ocena tveganja zaradi ŠO razdeljena na dva glavna oddelka: oddelek A določa, ali ŠO lahko predstavlja tveganje za PRA, in oddelek B podaja količinsko oceno tveganja. Diagrama 1 in 2 predstavljata diagrama toka zaporedja v shemi. To naj bi pomagalo pri razumevanju sheme, ne sme pa se uporabljati kot neposredna pot za odločanje o karantenskem stanju.

Kakovostna ocena v oddelku A je podana v obliki binarnega odločitvenega drevesa, ki je sestavljena iz zaporedja vprašanj, ki temeljijo pretežno na točkah odločitev z dvema drugima možnostima. Vprašanja so v skladu z zasnovo Mednarodnega standarda fitosanitarnih ukrepov (ISPM) "Smernice za PRA" (FAO 1995): geografska in ureditvena merila, zmožnost za naselitev, možna gospodarska

pomembnost. Namen je voditi ocenjevalca po korakih skozi kakovostna merila za stanje karantenskega ŠO, tako da se lahko ocenjevanje, če je to ustrezno, zaključi takoj, ko obravnavani organizem ne izpolni nekega določenega merila. Na splošno bo odgovor "ne" na neko glavno vprašanje v shemi pripeljal neposredno do zaključka, da se organizma ne označi kot karantenski ŠO in ocena se na tej točki zaključi.

Če vodi shema do zaključka, da organizem ima lastnosti, ki jih morajo imeti karantenski ŠO, se organizem oceni količinsko, v oddelku B. Predstavljena je vrsta vprašanj, od katerih so nekatera pomembnejša od drugih. Odgovori na ta vprašanja so izraženi kot točke na lestvici od 1-9. Najprej se oceni verjetnost vnosa ŠO na PRA območje (njegov vstop in naselitev) in potem njegov možen gospodarski vpliv, če naj bi ga ŠO imel. S teh dveh vidikov je mogoče prispeti do ocene na nivoju "tveganja za ŠO", ki ga predstavlja ŠO; to se nadalje uporabi v fazi ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO, da se sprejme odločitev, ali je treba uvesti fitosanitarne ukrepe za preprečevanje vnosa ŠO in, če se ukrepi izkažejo kot potrebni, kateri od razpoložljivih ukrepov ustreza glede na stopnjo tveganja. Vendar pa ta shema ne pokriva same faze ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO. (Ločena EPPO smernica o ravnanju v primeru tveganja zaradi ŠO je v pripravi.)

Ta shema predpostavlja, da stanja "karantenski ŠO" ni mogoče pripisati ŠO, dokler ni sprejeta odločitev, da je treba proti ŠO sprejeti fitosanitarne ukrepe (tudi če je edini ukrep ta, da se ŠO vključi na karantensko listo).

Postopek

Predhodna ocena

Postopek se izvaja najprej kot predhodni postopek, pri čemer uporabljamo vse razpoložljive podatke. Tako je mogoče na tak ali drugačen način takoj sprejeti jasno odločitev. Če določena vprašanja takoj dobijo visoko število točk, ali če je takoj ugotovljeno visoko tveganje za eno ali več pomembnih poti ali pomembnih gostiteljev, ni treba naprej iskati podatkov in odgovarjati na druga vprašanja, ali pa preučevati drugih poti prenosa ali gostiteljev. O tem se odloča s pomočjo strokovne presoje in predhodna ocena tako predstavlja smernico za podatke, ki so potrebni za popolno oceno. Na drugi strani pa je lahko v oddelku A hitro jasno, da določen ŠO nima vseh bistvenih lastnosti za karantenskega ŠO, tako da nima pomena nadaljevati s popolno oceno.

Popolna ocena

Pred začetkom popolne ocene je treba zbrati podatke o različnih lastnostih ŠO, ki se bodo ocenjevale v PRA postopku. V EPPO Standardu PM 5/1(1) Kontrolni seznam podatkov, potrebnih za analizo tveganja zaradi

ŠO, je naveden *aide mémoire* (kratek pregled), ki navaja, kateri podatki so pomembni, medtem ko se predhodna ocena (omenjena zgoraj) pomaga osredotočiti na pomembne lastnosti obravnavanega ŠO.

Vprašanja, označena z zvezdico, so pomembnejša od drugih vprašanj v istem oddelku.

Pri pregledu sheme bo ocenjevalec verjetno ugotovil, da na določena vprašanja ni mogoče odgovoriti. Vzrok je lahko ta, da vprašanje ne ustreza za ta določen primer in potem tega vprašanja ni treba upoštevati, manjkajoči odgovor pa ne bo vplival na vrednost ocene tveganja zaradi ŠO. Lahko se izkaže, da podatkov ni mogoče pridobiti in v tem primeru manjkajoči odgovor do določene mere zmanjša vrednost ocene. Pomembne PRA ni mogoče opraviti brez ustreznih podatkov, zato je na koncu sheme podana zahteva, da ocenjevalec razloži, ali je zadovoljen s količino in kakovostjo podatkov. Kadar določeni podatki o ŠO manjkajo, lahko včasih pridobimo koristne podatke s sklicevanjem na organizme, ki so v tesni zvezi z našim organizmom. Kadar se uporabljajo ti posredni podatki, se to zabeleži med ocenjevanjem in upošteva pri končnem ovrednotenju.

V nadaljevanju sheme se od ocenjevalca pričakuje, da bo podatke razložil na najprimernejši znanstven način. Takrat bi bilo smiselno shemo ponovno pregledati in označiti predpostavke "najslabši primer" ali "najboljši primer". Tako ugotovimo, kako so zaključki odvisni od vsake negotovosti v zvezi s podatki.

Zaključki iz popolne ocene

V teoriji lahko tveganje zaradi ŠO količinsko izrazimo kot vrednost možnosti za vnos ŠO v kombinaciji z vrednostjo za možen gospodarski vpliv. Vendar pa postopek, ki mu sledimo v tej shemi, ne zagotavlja ocen teh parametrov v pomembnih enotah (npr. možnost vnosa v določenem časovnem obdobju, gospodarski vpliv v denarnih enotah), niti niso na razpolago sredstva, da bi jih pretvorili v te enote. Postopek ponuja od 1-9 točk za vsako določeno število poti prenosa in gostiteljev. Ocenjevalec jih z uporabo svoje strokovne presoje obravnava vse skupaj in tako oblikuje oceno tveganja zaradi ŠO. Lahko se odloči, da bo iz rezultatov izračunal eno ali več tehtanih povprečij. Za to ne obstaja noben poseben postopek, pa tudi nobenega od postopkov ni mogoče priporočiti bolj kot katerega drugega. Ocenjevalec, ki dosledno sledi dogovorjenemu postopku, mora biti zmožen razvrstiti ŠO po tveganju in narediti uporabne primerjave z drugimi ŠO, ki so že bili ocenjeni. V postopku mora biti zmožen razvrstiti tudi poti prenosa in gostitelje po pomembnosti.

Dokumentacija

Za vsa ponovna PRA ocenjevanja, ki bi se lahko izvajala v prihodnosti, je pomembno, da so vsi koraki v celoti dokumentirani, tako da je razvidno, kdo je opravljaj ocenjevanje, kako je bila dosežena vsaka od odločitev in na kakšnih podatkih je temeljila. Treba je navesti tudi datum, ko so bili podatki zbrani, za primer, če bi lahko naknadni podatki o ŠO vplivali na končno odločitev.

SHEMA SPREJEMANJA ODLOČITEV

1. stopnja: Začetek

Določitev ŠO

V tem oddelku se raziskuje istovetnost ŠO zaradi zagotavljanja, da se ocenjevanje opravlja na dejanskem določljivem organizmu in da biološki in drugi podatki ustrezajo temu ŠO.

1. Ali organizem jasno predstavlja eno taksonomsko enoto in ga je mogoče ustrezno razločevati od drugih enot istega razreda?

če da **Pojdite na 3**
če ne **Pojdite na 2**

2. Poskušajte ponovno določiti taksonomsko enoto, tako da upoštevate merila pod točko 1. Je to mogoče?

če da **Pojdite na 3**
če ne **Pojdite na 22**

PRA območje

PRA območje je lahko cela država, več držav ali del(i) ene ali več držav.

3. Natančno opredelite PRA območje.

Pojdite na 4

Prejšnje analize

ŠO ali zelo podoben ŠO je že lahko bil predmet PRA postopka, na državnem ali mednarodnem nivoju. S tem lahko delno ali v celoti nadomestimo nov PRA.

4. Ali obstaja ustrezna PRA, ki je že bila izvršena?

če da **Pojdite na 5**
če ne **Pojdite na 7**

5. Ali prejšnja PRA še vedno v celoti velja ali pa velja le delno (je zastarela, uporabljena je bila v drugačnih okoliščinah, za podoben vendar drugačen ŠO)?

če velja v celoti **Konec**
če velja delno **Pojdite na 6**
če ne velja **Pojdite na 7**

6. Nadaljujte z oceno, vendar čim bolj primerjajte s prejšnjo oceno.

Pojdite na 7

2. stopnja: Ocena tveganja zaradi ŠO

Oddelek A: Razvrstitev ŠO (kakovostna merila karantenskega ŠO)

Geografska merila

Ta oddelek obravnava geografsko porazdelitev ŠO na PRA območju.

7. Ali se ŠO pojavlja na PRA območju?

če da **Pojdite na 8**
če ne **Pojdite na 9**

8. Ali je razširjenost ŠO na PRA območju omejena?

Opozorilo: "omejena razširjenost" pomeni, da ŠO ni dosegel mej svojega možnega obsega, ne na prostem niti v zavarovanih razmerah; na svojo sedanjo razširjenost ni omejen zaradi klimatskih razmer ali razširjenosti gostiteljske rastline. Obstajati mora dokaz, da bi se lahko ŠO brez fitosanitarnih ukrepov dodatno širil.

če da **Pojdite na 18**
če ne **Pojdite na 22**

Možnost za naselitev

ŠO mora za svojo naselitev poiskati gostiteljsko rastlino, ki je v PRA območju na široko razširjena (ne upoštevajte rastlin, ki so gostitelji po nesreči ali zelo naključno ali so zabeleženi le v poskusnih razmerah). Če potrebuje prenašalca, mora biti navzoča ustrezna vrsta ali pa je potreben vnos prvotnega prenašalca.

Tudi okoljski pogoji morajo biti ustrezni za preživetje, razmnoževanje in širjenje ŠO, tako na prostem kot v zavarovanih razmerah.

9. Ali vsaj ena gostiteljska rastlina raste na PRA območju v precejšnjem obsegu na prostem, v zavarovanih razmerah ali v obeh primerih?

če da **Pojdite na 10**
če ne **Pojdite na 22**

10. Ali mora ŠO preživeti del svojega razvojnega kroga na gostiteljski rastlini, ki ni njegov glavni gostitelj (t.j. obvezna alternativna gostiteljska rastlina)?

če da **Pojdite na 11**
če ne **Pojdite na 12**

11. Ali se alternativna gostiteljska rastlina pojavlja v istem delu PRA območja kot glavna gostiteljska rastlina?

če da **Pojdite na 12**
če ne **Pojdite na 22**

12. Ali ŠO potrebuje prenašalca (t.j. je prenos preko prenašalca edini možni način razširjanja) ?

če da **Pojdite na 13**
če ne **Pojdite na 14**

13. Ali je prenašalec (ali podobna vrsta, za katero je znano ali se sumi, da je prenašalec) navzoč v PRA območju ali pa obstaja možnost za njegov vnos. V primeru dvoma je treba mogoče opraviti ločeno oceno verjetnosti vnosa prenašalca (v oddelku B1).

če da **Pojdite na 14**
če ne **Pojdite na 22**

14. Ali znana geografska porazdelitev ŠO vključuje ekoklimatska območja, ki so primerljiva s tistimi v PRA območju?

če da **Pojdite na 18**
če ne **Pojdite na 15**

15. Ali kljub temu obstaja verjetnost, da ŠO preživi in uspeva v širšem klimatskem območju, ki vključuje PRA območje?

če da **Pojdite na 18**
če ne **Pojdite na 16**

16. Ali bi lahko v zavarovanih razmerah v PRA območju našli ekoklimatske zahteve ŠO?

če da **Pojdite na 17**
če ne **Pojdite na 22**

17. Ali se alternativna gostiteljska rastlina goji v zavarovanih razmerah v PRA območju?

če da **Pojdite na 18**
če ne **Pojdite na 22**

Možna gospodarska pomembnost

Gospodarski vpliv obsega predvsem neposredne poškodbe rastlin, vendar ga lahko obravnavamo zelo na široko, tako da lahko vključimo tudi socialne in okoljske vidike. Upoštevati je treba tudi učinek navzočnosti ŠO na izvoze iz PRA območja.

Pri odločanju, ali se lahko pojavi gospodarsko pomembna škoda ali izguba rastlin, je treba upoštevati tudi vprašanje, ali so klimatske in pridelovalne razmere v PRA območju ugodne za izražanje poškodb, kar se ne zgodi vedno, tudi če tako gostitelj kot ŠO preživita pod temi pogoji.

Opozorilo: kadar izvajamo PRA za ŠO, ki se prenaša s prenašalcem, je treba razmisliti tudi o vseh možnih poškodbah, ki jih lahko povzroči prenašalec.

18. Če še posebej upoštevamo gostitelja(e), ki se pojavlja(jo) v PRA območju in dele tistih rastlin, ki so poškodovane, ali ŠO v trenutnem obsegu povzroča znatno škodo ali izgubo?

če da **Pojdite na 21**
če ne **Pojdite na 19**

19. Ali lahko ŠO kljub temu povzroča znatno škodo ali izgubo v PRA območju, če upoštevamo ekoklimatske in druge dejavnike za izražanje poškodb?

če da **Pojdite na 21**
če ne **Pojdite na 20**

20. Ali lahko navzočnost ŠO povzroči druge negativne gospodarske vplive (socialne, okoljske, izguba izvoznih trgov)?

če da **Pojdite na 21**
če ne **Pojdite na 22**

21. Ta ŠO lahko predstavlja tveganje za PRA območje

Pojdite na oddelek B

22. Ta ŠO se ne označi kot karantenski ŠO za PRA območje in ocenjevanje se lahko zaključi. Če vas je ta shema pri odločitvah o ocenah prvič pripeljala do te točke, bi se mogoče izplačalo vrniti na vprašanje, ki vas je pripeljala do sem in nadaljevati skozi shemo, če preostala vprašanja močno nakazujejo na razvrstitev ŠO kot možni karantenski ŠO. V zadnjem primeru je treba poiskati drugo mnenje, ki bi vam pomagalo pri odločitvi, ali bi lahko na vprašanja, ki so vas pripeljala do te točke, odgovorili drugače.

Oddelek B: Količinska ocena

V drugem delu postopka za ocenjevanje tveganja zaradi ŠO se najprej ocenjuje verjetnost vnosa ŠO na PRA območje (njegov vstop in naselitev), temu pa sledi ocenjevanje možnega gospodarskega vpliva, če bi se to zgodilo. S teh dveh vidikov je mogoče oceniti stopnjo "tveganja zaradi ŠO", ki ga predstavlja ŠO; to se potem uporabi v fazi ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO, pri odločanju, ali je treba sprejeti fitosanitarne ukrepe, da bi se preprečil vnos ŠO, in ali so izbrani ukrepi ustrezni za to stopnjo tveganja. Vprašanja v tem oddelku zahtevajo ocenjevanje od najmanjše možnosti ali najmanjšega vpliva (1) do največje možnosti ali največjega vpliva (9). To opravi strokovnjak, ki ocenjuje glede na predložene podatke (v skladu s kontrolnim seznamom EPPO in s primerjavo z drugimi ŠO).

Odgovorite na čim več vprašanj, če ta ustrezajo določenemu ŠO. Če na neko vprašanje ne morete odgovoriti, ga ne točkujte. Zabeležite, ali je vzrok temu pomanjkanje podatkov ali pa vprašanje ne ustreza določenemu ŠO.

1. Verjetnost vnosa

Kot je opredeljeno v FAO Slovarju fitosanitarnih izrazov, je vnos vstop škodljivega organizma, katerega posledica je njegova naselitev.

Vstop

Naštejte poti prenosa, po katerih bi se lahko ŠO prenašal.

Opozorilo : Pot je lahko kakršna koli oblika človekove dejavnosti, ki lahko prenese ŠO z določenega izvora, npr. rastline in rastlinski proizvodi, ki se premeščajo s trgovanjem, kakšno drugo blago, ki se trži, kontejnerji in embalaža, ladje, letala, vlaki, cestni prevoz, potniki, pošta, itn. Upoštevajte, da lahko podobna sredstva za

prenos ŠO z različnih izvorov predstavljajo zelo različne verjetnosti za vnos, v odvisnosti od koncentracije ŠO na območju izvora. Navedene naj bodo le poti, ki že delujejo, ali predlogi.

1.1 Po koliko poteh bi se ŠO lahko prenašal?

(malo = 1; mnogo = 9)

1.2 Za vsako od poti, začenši z najpomembnejšo potjo, opredeljeno zgoraj (t.j. tista, po kateri poteka večina trgovanja ali za katero je najbolj verjetno, da deluje kot sredstvo za vnos) in potem odgovorite na vprašanja 1.3-1.13 v vrstnem redu od najpomembnejšega do najmanj pomembnega vprašanja. Če je odgovor na katero od vprašanj 1.3a, 1.5a, 1.7a ali 1.12a "ne", pot ne more delovati kot sredstvo za vstop ŠO in shema se vrne takoj na to točko, ne da bi odgovarjali na kasnejša vprašanja. S pomočjo strokovnega mnenja presodite, koliko poti naj bi upoštevali.

Pojdite na 1.3

1.3a Ali bi lahko bil ŠO povezan s potjo na izvoru?

Opozorilo: ali se ŠO pojavlja v območju izvora? Ali je ŠO v razvojni fazi, ki se lahko povezuje z blagom, kontejnerji ali prevoznimi sredstvi?

če da

Pojdite na 1.3b

če ne

Pojdite na 1.2

1.3b Koliko je možnosti, da je ŠO povezan s potjo v izvoru?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.4 Ali je možno, da je koncentracija ŠO na poti v izvoru visoka?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.5a Ali bi lahko ŠO preživel obstoječe obdelovalne in trgovske prakse?

Opozorilo: to so prakse, predvsem v državi izvora, kot so uporaba pesticidov, odstranjevanje podstandardnih proizvodov, toplotna obdelava lesa.

če da

Pojdite na 1.5b

če ne

Pojdite na 1.2

1.5b Kako verjetno je, da bi ŠO preživel obstoječe obdelovalne in trgovske prakse?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.6 Kako verjetno je, da bi ŠO preživel ali da se ga ne bi odkrilo med obstoječimi fitosanitarnimi postopki?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

Opozorilo: obstoječi fitosanitarni ukrepi (npr. pregledi, testiranja ali tretiranja) se najverjetneje uporabljajo kot varstvo pred drugimi (karantenskimi) ŠO; ocenjevalec se mora zavedati, da bodo mogoče ti ukrepi v prihodnosti ukinjeni, če bo treba ostale ŠO ponovno ocenjevati.

Verjetnost, da je nek ŠO odkrit med pregledom ali testiranjem, bo odvisna od vrste dejavnikov, vključno z:

- preprostostjo odkrivanja razvojnih stopenj, ki bi lahko bili navzoči. Nekatere stopnje je lažje odkrivati kot druge, na primer odrasle žuželke so bolj očitne (vidne) kot jajčeca;
- lokacijo ŠO na blagu – ŠO, ki se hranijo na površini, je lažje odkriti kot ŠO, ki se hranijo v notranjosti;
- izražanjem simptomov – mnoge bolezni so lahko dolgo časa v latentnem stanju, ob določenih obdobjih v letu, in so lahko brez simptomov pri nekaterih gostiteljih ali kultivarjih ter virulentni pri drugih;
- razločljivostjo simptomov – simptomi so lahko podobni simptomom drugih ŠO ali virov poškodb, kot so mehanske poškodbe ali poškodbe zaradi mraza;
- intenziteto vzorčenja in režimov pregledov;
- ločevanjem ŠO od drugih podobnih organizmov.

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.7a Lahko ŠO preživi med prevozom?

Opozorilo: treba je upoštevati:

- hitrost in pogoje prevoza
- ranljivost razvojnih stopenj, ki se bodo verjetno prevažali;
- ali traja razvojni krog dovolj časa, da se lahko raztegne preko časa prevoza;
- število ŠO, ki bodo najverjetneje povezani s pošiljko.

Podatke o vnosu je mogoče uporabiti za oceno, kakšna možnost obstaja, da ŠO preživi prevoz.

če da

Pojdite na 1.7b

če ne

Pojdite na 1.2

1.7b Kakšna je možnost, da ŠO preživi prevoz?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.8 Ali je možno, da se ŠO razmnožuje med prevozom?

1.9 Kako veliko je premeščanje po poti?

Opozorilo: masa materiala, ki se premešča

(ne veliko = 1; zelo veliko = 9)

1.10 Kako na široko se bo razširjala pošiljka na PRA območju?

Opozorilo: bolj je raztresena lokacija, bolj verjetno je, da bo ŠO našel primeren habitat

(ne široko = 1; zelo široko = 9)

1.11 Kakšen je časovni razpon časa prihoda različnih pošiljk?

Opozorilo: vnos ob različnem času v letu poveča verjetnost, da se bo ŠO pojavil v razvojni stopnji ŠO ali gostitelja, primernem za naselitev.

(ne široko = 1; zelo široko = 9)

1.12a Ali se lahko ŠO prenese s poti na primernega gostitelja?

Opozorilo: upoštevajte naravne načine razkroplitve ali potrebo po prenašalcih in kako je pot ob prihodu oddaljena od primernega gostitelja.

če da

Pojdite na 1.12b

če ne

Pojdite na 1.2

1.12b Kakšna je možnost, da se lahko ŠO prenese s poti na primernega gostitelja?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.13 Ali je mogoče, da predvidena uporaba blaga (npr. predelava, poraba, sajenje, odstranjevanje odpadkov) pomaga pri vnosu?

Opozorilo: upoštevajte, ali bi predvidena uporaba blaga uničila ŠO ali pa bi lahko predelavo, sajenje ali uničevanje opravili v bližini primernega gostitelja.

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

Naselitev

1.14 Koliko vrst rastlinskih gostiteljev je navzočih na PRA območju?

(ena ali zelo malo = 1; mnogo = 9)

1.15 Kako razširjene so gostiteljske rastline v PRA območju?

(redko = 1; široko razširjene = 9)

1.16 Če je za popoln razvojni krog potreben še en gostitelj, kako razširjene so te gostiteljske rastline v PRA območju?

(redko = 1; široko razširjene = 9)

1.17 *Če je za širjenje potreben prenašalec, kako mogoče je, da se bo ŠO povezal s primernim prenašalcem?

Opozorilo: ali je prenašalec navzoč v PRA območju, ali ga je mogoče vnesti ali pa je mogoče poiskati drugega prenašalca?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.18 (Na to vprašanje odgovorite le, če je zavarovana pridelava pomembna v PRA območju.) Ali je bil ŠO zabeležen na posevkih v zavarovanih razmerah kje drugje?

(ne = 1; pogosto = 9)

1.19 Kakšna je verjetnost, da igrajo divje/prostorastoče rastline (t.j. rastline, ki niso gojene, vključno s pleveli, divje rastočimi rastlinami, podivjanimi rastlinami) pomembno vlogo pri razširjanju ali vzdrževanju populacije?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.20 *Kako podobne so klimatske razmere, ki bi vplivale na naselitev ŠO v PRA območju in v območju izvora?

Opozorilo: klimatske razmere, ki jih je treba upoštevati, lahko vključujejo klimatske razmere pri zavarovani pridelavi.

(niso podobni = 1; zelo podobni = 9)

1.21 Kako podobni so drugi abiotski dejavniki v PRA območju in v območju izvora?

Opozorilo: glavni abiotski dejavnik, ki ga je treba upoštevati, je tip tal; ostali so, na primer, onesnaževanje okolja, topografija/orografija.

(niso podobni = 1; zelo podobni = 9)

1.22 Kakšna je verjetnost, da ima ŠO konkurenco s strani obstoječih vrst v PRA območju za svojo ekološko nišo?

(zelo verjetno = 1; ni verjetno = 9)

1.23 Kakšna je verjetnost, da naselitev preprečujejo naravni sovražniki, ki so že navzoči v PRA območju?

(zelo verjetno = 1; ni verjetno = 9)

1.24 *Če se okolje, v katerem raste posevek v PRA območju, razlikuje od okolja v območju izvora, ali je mogoče, da te razlike pomagajo pri naselitvi?

Opozorilo: dejavniki, ki jih je treba upoštevati, so čas v letu, ko posevek raste, priprava zemlje, način sajenja, namakanje, če raste v zavarovanih razmerah, posevki v bližini, rokovanje med rastno sezono, čas spravila, način spravila, itn.

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.25 Ali obstaja verjetnost, da bodo ukrepi nadzora, ki se že uporabljajo proti drugim ŠO med rastjo posevka, preprečili naselitev ŠO?

(zelo verjetno = 1; ni verjetno = 9)

1.26 *Ali je mogoče, da strategija razmnoževanja in trajanje razvojnega kroga ŠO pomaga pri naselitvi?

Opozorilo: upoštevajte lastnosti, ki bi bi ŠO onemogočale, da bi se v novem okolju učinkovito razmnoževal, kot so partenogeneza/križanje znotraj vrste, trajanje razvojnega kroga, število generacij na leto, stadij počitka, itn.

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

1.27 Kolikšna je verjetnost, da se naselijo relativno majhne populacije ŠO?

(ni verjetno = 1; zelo verjetno = 9)

¹ *Vprašanja, označena z zvezdico, se smatrajo za pomembnejša od drugih vprašanj v istem oddelku.

1.28 Kolikšna je verjetnost za izkoreninjenje ŠO iz PRA območja?

(zelo verjetno = 1; ni verjetno = 9)

1.29 Kako genetsko prilagodljiv je ŠO?

Opozorilo: je vrsta polimorfna z, na primer, podvrsto, patotipom? Ali je znano, da ima visoko stopnjo mutiranja? Ta genotipska (ali fenotipska) spremenljivost olajšuje sposobnost ŠO, da se upre okoljskim nihanjem, da se prilagodi na širok razpon habitatov, da razvije odpornost na pesticide in da premaga odpornost gostitelja.

(ni prilagodljiv = 1; zelo prilagodljiv = 9)

1.30 *Kako pogosto se je ŠO vnašal v nova območja zunaj njegovega prvotnega dosega?

Opozorilo: če se je to že zgodilo vsaj enkrat, predstavlja pomemben dokaz, da se je ŠO sposoben prebiti skozi večino korakov v tem oddelku (t.j. povezava s potjo ob izvoru, preživetje med prevozom, prenos do gostitelja ob prispetju in uspešna naselitev). Če se je to pogosto dogajalo, napoveduje sposobnost za prevoz in naselitev.

(nikoli = 1; pogosto = 9)

2. Ocena gospodarskega vpliva

Ugotovite potencialne gostitelje v PRA območju, s tem, da zabeležite, ali so rastline divje rastoče ali gojene, na prostem ali v steklenjaku. To upoštevajte pri odgovarjanju na naslednja vprašanja. Ko izvajate PRA za ŠO, ki se prenaša s pomočjo prenašalca, upoštevajte tudi vso škodo, ki jo lahko povzroči prenašalec.

Glede na obravnavanega ŠO in gostitelja(e) bo mogoče primernejše, če obravnavate vse gostitelje skupaj in odgovorite na vprašanje le enkrat, ali pa odgovarjate na vprašanja za vsakega gostitelja posebej.

Opozarjamo, da za večino kombinacij ŠO/posevek/območje manjkajo natančne gospodarske ocene. V tem delu je treba zato pridobiti strokovno mnenje, da dobimo oceno verjetnega obsega vpliva. Upoštevati je treba tako dolgoročne kot kratkoročne učinke za vse vidike gospodarskega vpliva.

2.1 *Kako pomembna je gospodarska izguba, ki jo povzroča ŠO znotraj svojega geografskega območja razširjenosti?

(malo pomembna = 1; zelo pomembna = 9)

2.2 Kako pomembna je okoljska škoda, ki jo povzroča ŠO znotraj svojega geografskega območja razširjenosti?

Opozorilo: okoljska škoda je lahko vpliv na zdravje ekosistema, kot je učinek na prizadete/ogrožene vrste, vodilne vrste ali biotsko raznovrstnost.

(malo pomembna = 1; zelo pomembna = 9)

2.3 Kako pomembna je socialna škoda, ki jo povzroča ŠO znotraj svojega geografskega območja razširjenosti?

Opozorilo: socialni vplivi so lahko, na primer, škoda za prehranjevanje (preživetje) dela človeške populacije ali sprememba navad dela populacije (t.j. omejena preskrba s socialno pomembno hrano).

(malo pomembna = 1; zelo pomembna = 9)

2.4 *Kako velik je del PRA območja, za katerega obstaja verjetnost, da bo utrpel poškodbe zaradi ŠO?

Opozorilo: del PRA območja, za katerega obstaja verjetnost, da bo utrpel poškodbe zaradi ŠO, je *ogroženo območje*, ki se lahko opredeli ekoklimatsko, geografsko, s posevkom ali s proizvodnim sistemom (npr. pridelava v zavarovanih razmerah).

(zelo omejen = 1; celotno PRA območje = 9)

Zmožnost širjenja je pomemben dejavnik pri določanju, kako hitro se izrazi gospodarski vpliv in koliko težav lahko povzroči ŠO pri preprečevanju njegovega širjenja.

2.5 *Kako hitro se ŠO širi v PRA območju z naravnimi sredstvi?

(zelo počasi = 1; zelo hitro = 9)

2.6 Kako hitro se ŠO širi v PRA območju s pomočjo človeka?

(zelo počasi = 1; zelo hitro = 9)

2.7 Kolikšna je verjetnost, da lahko širjenje ŠO znotraj PRA območja preprečimo?

Opozorilo: upoštevajte biološke lastnosti ŠO, ki lahko omogočajo preprečitev širjenja ŠO v delu PRA območja; upoštevajte priročnost in stroške možnih ukrepov za preprečevanje širjenja.

(velika verjetnost = 1; ni verjetnosti = 9)

2.8 *Kako velik bi lahko bil neposredni učinek ŠO, ob upoštevanju ekoloških pogojev v PRA območju, na pridelek in/ali kakovost?

Opozorilo: ekološki pogoji v PRA območju so lahko ugodni za preživetje ŠO, vendar niso primerni za povzročitev večje škode na gostiteljski(h) rastlini(ah). Upoštevajte tudi učinke na negospodarske posevke, npr. zasebni vrtovi, okrasni nasadi.

(majhen = 1; zelo velik = 9)

2.9 Kolikšna je verjetnost, da bo imel ŠO občuten vpliv na dobiček pridelovalca zaradi sprememb proizvodnih stroškov, pridelka, itn., v PRA območju?

(ni verjetnosti = 1; zelo verjetno = 9)

2.10 Kolikšna je verjetnost, da bo imel ŠO občuten vpliv na povpraševanje potrošnikov v PRA območju?

Opozorilo: na povpraševanje potrošnikov lahko vpliva izguba kakovosti in/ali povečanje cen.

(ni verjetnosti = 1; zelo verjetno = 9)

2.11 Kolikšna je verjetnost, da bo imela navzočnost ŠO v PRA območju vpliv na izvozne trge?

Opozorilo: upoštevajte obseg fitosanitarnih ukrepov, ki jih bodo verjetno sprejeli trgovski partnerji.

(ni verjetnosti = 1; zelo verjetno = 9)

2.12 Kako pomembni bi bili drugi stroški, ki bi nastali zaradi vnosa?

Opozorilo: stroški za vlado, kot za raziskovanje, svetovanje, obveščanje javnosti, certifikacijske sheme; stroški (ali ugodnosti) za industrijo za zaščito posevka.

(malo pomembna = 1; zelo pomembna = 9)

2.13 Kako pomembna bi lahko bila škoda za okolje v PRA območju?

(malo pomembna = 1; zelo pomembna = 9)

2.14 Kako pomembna bi lahko bila socialna škoda v PRA območju?

(malo pomembna = 1; zelo pomembna = 9)

2.15 Kolikšna je verjetnost, da naravni sovražniki, ki so že prisotni v PRA območju, vplivajo na populacijo ŠO, če se zgodi vnos?

(zelo velika verjetnost = 1; ni verjetnosti = 9)

2.16 Ali bi lahko nadzor ŠO potekal brez težav?

Opozorilo: težave pri nadzoru lahko nastanejo na primer zaradi pomanjkanja fitofarmaceutskih sredstev proti temu ŠO, pojavu ŠO v naravnih habitatih ali na javnih zemljiščih, istočasna navzočnost več kot enega stadija razvojnega kroga, odsotnost odpornih kultivarjev).

(z lahkoto = 1; s težavo = 9)

2.17 Kolikšna je verjetnost, da ukrepi nadzora prekinejo obstoječe biološke ali integrirane sisteme za nadzor nad drugimi ŠO?

(ni verjetnosti = 1; zelo velika verjetnost = 9)

2.18 Kolikšna je verjetnost, da imajo ukrepi nadzora druge nezaželjene stranske učinke (na primer na zdravje ljudi ali na okolje)?

(ni verjetnosti = 1; zelo velika verjetnost = 9)

2.19 Kolikšna je verjetnost, da ŠO razvije odpornost (rezistentnost) na fitofarmaceutska sredstva?

(ni verjetnosti = 1; zelo velika verjetnost = 9)

3. Končna ocena

Ob zaključku postopka bo imel ocenjevalec na razpolago:

(1) eno ali več serij odgovorov (1-9 točk) na vprašanja 1.1-1.13, za eno ali več poti prenosa (če se ni obdržala nobena od poti, je verjetnost vnosa enaka nič);

(2) eno serijo odgovorov (1-9 točk) na vprašanja 1.14-1-30;

(3) eno ali več serij odgovorov (1-9 točk) na vprašanja 2.1-2-19, za enega, skupino ali ločene gostitelje (v skladu z izbranim načinom odgovarjanja).

Ocenjevalec mora najprej pretehtati kakovost in količino podatkov, ki so bili uporabljeni za odgovarjanje na vprašanja ter podati splošno oceno, kako zanesljiva je lahko ocena tveganja zaradi ŠO. Če je na razpolago še kakšen ustrezen

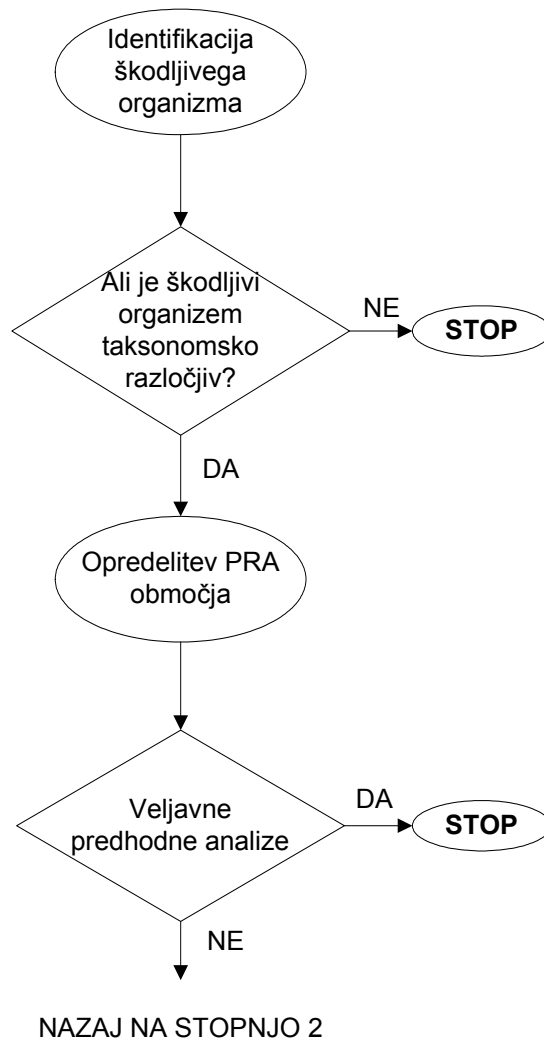
podatek, ki se ga ni upoštevalo, je treba to zabeležiti.

S pomočjo svoje izbire poskuša ocenjevalec opraviti ločeno oceno verjetnosti za vnos ŠO in možne stopnje njegovega vpliva. Kot je bilo razloženo v uvodu, na podlagi postopkov, uporabljenih v shemi, teh ocen ni mogoče izraziti v absolutnih enotah. Številčne rezultate je mogoče kombinirati, tehtati in računati poprečja za takšne ustrezne načine, da lahko ocenjevalec, ki jih dosledno uporablja, naredi uporabno primerjavo med ŠO, potmi in gostitelji. EPPO nobenega od načinov izračunavanja posebej ne priporoča. Določena vprašanja so bila označena kot pomembnejša od drugih in ocenjevalec mora to upoštevati.

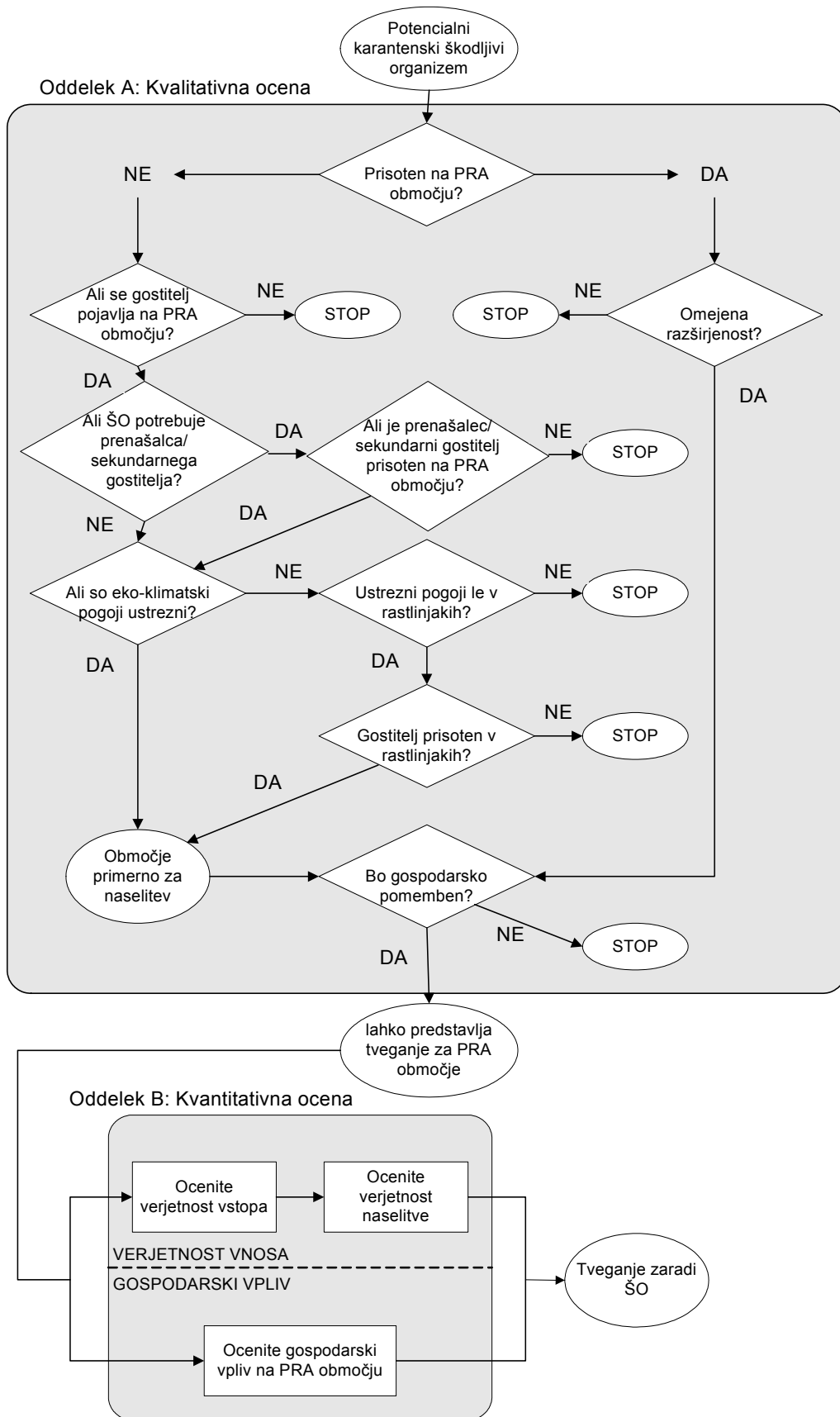
Ocenjevalec potem kombinira svojo oceno verjetnosti vnosa in verjetnega gospodarskega vpliva in oblikuje eno oceno tveganja zaradi ŠO. To lahko primerja z eno ali več referenčnimi stopnjami tveganja in se odloči, ali je treba ŠO smatrati kot karantenski ŠO, tako da se proti temu ŠO sprejmejo fitosanitarni ukrepi.

In končno se lahko točke na vprašanja v različnih oddelkih (še posebej glede poti) ponovno uporabijo za ravnanje v primeru tveganja zaradi ŠO.

Slika 1: Ocena tveganja zaradi ŠO. 1. stopnja: ZAČETEK

Slika 2 : Ocena tveganja zaradi ŠO : 2. stopnja : OCENA

◆ EPPO Standardi ◆

ANALIZA TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA

PM 5/4(1) Slovenska verzija

Evropska in mediteranska organizacija za varstvo rastlin
1, rue Le Nôtre, 75016 Paris, France

ODOBRITEV

EPPO Standarde odobri Svet EPPO. Datum odobritve je naveden v vsakem posameznem standardu. V skladu s členom II IPPC so EPPO Standardi Regionalni Standardi za članice EPPO.

PREGLED

EPPO Standardi se občasno pregledujejo in dopolnjujejo. Datum naslednjega pregleda tega sklopa EPPO Standardov je določila EPPO Delovna skupina za fitosanitarne predpise.

ZAPISNIK O SPREMEMBAH

Spremembe se bodo izdajale po potrebi ter bodo oštevilčene in opremljene z datumom. Datum spremembe se nahaja na vsakem posameznem standardu (kot je to ustrezno).

DOSTAVA

EPPO Standarde dostavlja Sekretariat EPPO vsem vladam držav članic EPPO. Kopije so na voljo katerikoli zainteresirani osebi pod posebnimi pogoji, na zahtevek predložen Sekretariatu EPPO.

OBSEG

EPPO Standardi za analizo tveganja zaradi škodljivega organizma (ŠO) so namenjeni uporabi organizacij NPPO v vlogi organov, odgovornih za oblikovanje fitosanitarnih predpisov in uporabo fitosanitarnih ukrepov ob upoštevanju zahtev Mednarodne konvencije o varstvu rastlin, ISPM št. 1 (Načela rastlinske karantene v povezavi z mednarodno trgovino) in ISPM št. 2 (Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO). Uporabljajo jih tudi tehnični organi EPPO za oblikovanje priporočil o fitosanitarnih ukrepih, namenjenih NPPO.

REFERENCE

FAO (1997) *Mednarodna konvencija o varstvu rastlin* (novo spremenjeno besedilo). FAO, Rim.
IPPC (1993) *Načela rastlinske karantene glede na mednarodno trgovino*. ISPM št. 1. IPPC Sekretariat, FAO, Rim (IT).
IPPC (1995) *Smernice za analizo tveganja zaradi škodljivega organizma*. ISPM št. 2. IPPC Sekretariat, FAO, Rim (IT).
IPPC (1999) *Slovar fitosanitarnih izrazov*. ISPM št. 5. IPPC Sekretariat, FAO, Rim (IT).
OEPP/EPPO (1999) EPPO standardi PM 1/2(8) *EPPO A1 in A2 seznam karantenskih škodljivih organizmov*. V: *EPPO Standardi PMI splošni fitosanitarne ukrepi*, pp. 5-17. OEPP/EPPO, Pariz.

DEFINICIJE

Analiza tveganja zaradi ŠO: postopek vrednotenja bioloških ali drugih znanstvenih in gospodarskih dokazov, na podlagi katerih se ugotovi, ali bi morali uvesti ukrepe za nadzor škodljivih organizmov in določi intenzivnost uporabljenih fitosanitarnih ukrepov.

Nadzorovan nekarantenski ŠO: nekarantenski škodljivi organizem, ki ima ob napadu rastlin za saditev gospodarsko nesprejemljiv vpliv pri predvideni uporabi teh rastlin in je zato nadzorovan na ozemlju države uvoznice.

Nadzorovan ŠO: karantenski ŠO ali nadzorovan nekarantenski ŠO.

POVZETEK ZAHTEV

EPPO Standardi za analizo tveganja zaradi ŠO vsebujejo podrobne smernice za analizo tveganja zaradi posameznih ŠO na določenem območju glede na njihov možni status karantenskih ŠO ali nadzorovanih nekarantenskih ŠO. Posamezni standardi obravnavajo različne elemente analize tveganja zaradi ŠO (ocena tveganja zaradi ŠO, ravnanje v primeru tveganja zaradi ŠO) in različne namene izvajanja analize tveganja zaradi ŠO. Standardi so narejeni na podlagi večletnih izkušenj strokovnjakov EPPO na EPPO Odboru za Analizo tveganja zaradi ŠO in EPPO Odboru za Fitosanitarne ukrepe, ki sta ocenila stanje ŠO kot kandidatov za EPPO A1 in A2 karantenski listi in ki sta analizirala merila, ki so bila uporabljena v ta namen. So v skladu z ISPM št. 2 (Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO) in uporabljajo izraze iz ISPM št. 5 (Slovar fitosanitarnih izrazov).

Analiza tveganja zaradi škodljivega organizma

SHEMA RAVNANJA V PRIMERU TVEGANJA ZARADI ŠKODLJIVEGA ORGANIZMA

Določen obseg

Ta Standard predlaga shemo ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO, ki dopolnjuje EPPO Standard PM 5/3 o oceni tveganja zaradi ŠO.

Posebna odobritev in popravki

Prva odobritev septembra 2000.

Uvod

Ravnanje v primeru tveganja zaradi ŠO predstavlja tretjo stopnjo analize tveganja zaradi ŠO (po začetku in oceni tveganja zaradi ŠO). Opravi se lahko le potem, ko je bila opravljena ocena tveganja na znanstveni podlagi (glej ISPM št. 2 Smernice za analizo tveganja zaradi ŠO in EPPO Standard PM 5/3(1) shema ocene tveganja zaradi ŠO). Ocena tveganja zaradi ŠO opredeli in količinsko določi tveganje zaradi določenega ŠO za določeno PRA območje glede na verjetnost vnosa in možni gospodarski vpliv. Namen ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO je odločitev: (1) ali je tveganje, ki ga predstavlja organizem, takšno, da so potrebni fitosanitarni ukrepi za zmanjšanje tega tveganja na sprejemljivo raven, (2) kateri ukrep oziroma ukrepe je mogoče ali treba uporabljati. Shema določa ukrepe, ki ustrezajo posameznemu ŠO (v primeru analize, začete zaradi ŠO), lahko pa se uporabijo tudi za enega od več ŠO, ki se lahko prenašajo po poti prenosa (v primeru analize, začete zaradi blaga).

Na splošno je namen teh ukrepov zmanjšanje tveganja za vstop ŠO po poti(eh) prenosa, ugotovljeni(h) z analizo tveganja zaradi ŠO. V večini primerov država uvoznica zahteva od države izvoznice, da te ukrepe izvaja. Nekatere ukrepe pa lahko izvaja tudi država uvoznica preko svoje NPPO ali pod njenim nadzorom; to se pogosto nanaša na zmanjšanje tveganja zaradi naselitve po vstopu.

Sestava

Shema odločanja o ocenah je sestavljena iz zaporednih oštevilčenih korakov, od katerih je večina vprašanj. Korakom sledimo po vrsti za vsako od glavnih poti, za katero obstaja verjetnost za prenašanje ŠO ali (za analizo, začeto zaradi blaga) za vsak ŠO, za katerega obstaja verjetnost, da je povezan s potjo. Za analizo, začeto zaradi ŠO, se lahko ŠO vnesejo po poteh, ki niso rastline ali rastlinski proizvodi in so v shemi navedene smernice, kako je treba te poti upoštevati.

Pred pričetkom podrobne analize se je treba odločiti, ali je tveganje, ki ga predstavlja kombinacija ŠO/poti prenosa nad ali pod tveganjem, ki se smatra za sprejemljivo. Če tveganje ni sprejemljivo in se zahteva njegovo zmanjšanje, sledi vrsta vprašanj, s katerimi se poskušajo določiti ukrepi za zmanjšanje. Ta vprašanja preučujejo, ali je mogoče zanesljivo odkrivanje ŠO v pošiljki, njegovo odstranjevanje iz pošiljke, ali preprečevanje, da bi napadel pošiljko ali pridelek, iz katerega je prišel. Če zanesljivih metod, ki bi zagotovile nenapadenost s ŠO, ni, je mogoče treba prepovedati uvoz pošiljke iz določenih držav ali iz vseh držav. Nadaljnja vprašanja obravnavajo možnost izvajanja ukrepov po vstopu, s katerimi bi se zmanjšalo tveganje za naselitev. Ko so ukrepi določeni, se je treba odločiti, ali so učinkoviti že sami po sebi ali v kombinaciji in ali so nekateri od teh ukrepov enakovredni drugim ukrepom, in zagotoviti, da niso brez potrebe strogi in ne ovirajo trgovanja. Dobro je tudi preučiti, ali so gospodarni, čeprav je končna odločitev o tem, ali se bodo uporabljali dragi ukrepi, odvisna od ekonomskih dejavnikov.

Povzetek sheme ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO je predstavljen v diagramih 1 in 2; da bi poenostavili predstavitev, je postopek za analizo, začeto zaradi blaga, predstavljen v drugem diagramu kot analiza, ki se začne zaradi ŠO.

Postopek

Pred pričetkom faze ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO ali na določenih točkah v postopku se priporoča posvetovanje z ostalimi zainteresiranimi organi. Mogoče se bo treba pogovoriti z izvozniki, da bi ugotovili, kaj je mogoče, z uvozniki, da bi razjasnili, kaj je gospodarno, z vladnimi uradniki glede tržnih zadev in s strokovnjaki za obvladovanje ŠO, da bi ugotovili, katere metode nadzora so na razpolago, njihovo učinkovitost in možni obseg izkoreninjenja.

Za analizo, ki se začne zaradi ŠO, se faza ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO začne z rezultati faze ocene tveganja zaradi ŠO, ki je ocena obsega tveganja za določen ŠO, kadar je združen s katero koli od glavnih poti za možni vnos, ki so bile ugotovljene. Na vprašanja v shemi ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO se odgovarja za vsako od poti, tako da se na koncu določi eden ali več ukrepov za zmanjšanje tveganja za vsako pot. Pri odgovarjanju na vprašanja bo treba običajno uporabiti informacije, ki se uporabljajo v fazi ocene tveganja glede značilnosti ŠO v povezavi z odkrivanjem, tretiranjem, položajem na gostitelju, gibljivostjo, itn. Opozarjamo tudi, da večina vprašanj pri navajanju možnih ukrepov uporablja izraze kot "zanesljivo" ali "učinkovito"; če torej obstaja kakršen koli dvom o zanesljivosti ali učinkovitosti katerega od ukrepov, se tega ne sme izbrati. Mogoče bo treba zanesljivost ali učinkovitost presoditi s pomočjo strokovnega mnenja ali preveriti z znanstvenimi podatki.

Zaključek sheme odločanja v analizi, začeti zaradi ŠO, se bo glasil:

- ta ŠO je treba napovedati kot karantenski ŠO. Določeni bodo tudi drugi ukrepi, ki jih je mogoče uporabiti (kot so fitosanitarni predpisi), da se prepreči vnos po kateri koli od preiskanih poti, ali

- ni potrebe ali možnosti za izvajanje ukrepov, ki bi preprečili vnos ŠO in v tem primeru nadaljnje ukrepanje ni potrebno.

Za analizo, začeto zaradi blaga, bodo rezultat faze ocene tveganja zaradi ŠO ločena tveganja vsakega od ŠO, za katerega obstaja možnost prenosa s pošiljko. Na vprašanja v shemi ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO je treba odgovarjati za vsak ŠO na poti, ki se preiskuje. Zaključek se lahko v tem primeru glasi:

- eden ali več ŠO je napovedan (ali so že bili sprejeti) kot karantenski ŠO. Ukrepi (ali kombinacije ukrepov), določenih za ŠO, ki izpolnjujejo pogoje, se primerjajo in izberejo se tisti ukrepi, ki lahko zagotovijo ustrezno zaščito pred vsemi ŠO na pošiljki, ali

- noben ŠO se ne napove kot karantenski ŠO (v tem primeru nadaljnje ukrepanje ni potrebno).

Vse korake v fazi ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO je treba dokumentirati. Priporočljivo je tudi pripraviti povzetek za vse zainteresirane stranke, v katerem so poudarjene sprejete odločitve, skupaj s pozitivnimi in negativnimi vidiki predlaganih ukrepov. Predstaviti je treba tudi vse negotovosti in pretehtati druge možnosti. Če obstaja več drugih možnosti, se jih razvrsti po gospodarnosti, zanesljivosti, strogosti, izvedljivosti in vplivu.

Shema sprejemanja odločitev za ravnanje v primeru tveganja zaradi ŠO

V primeru analize, začete zaradi ŠO, sledimo korakom od 1-11, ki se nanašajo na različne poti, po katerih bi se lahko prenašal ŠO, ki ga analiziramo. Potem nadaljujemo z vprašanji v zvezi z ukrepi, ki bi se lahko uporabljali za vsako pot prenosa. Postopek ponovimo za vsako glavno pot prenosa.

V primeru analize, začete zaradi blaga, začnemo s koraki 1 in 2. Potem, ko točno poznamo pot, začnemo v oddelku, ki obravnava možne ukrepe za pot v vprašanju 12 in ponovimo postopek za vsak ŠO, ugotovljen z oceno tveganja zaradi ŠO, da se tako prepreči tveganje za PRA območje, vse do vprašanja 45. Ko smo obdelali vse ŠO, sestavimo ukrepe za pošiljko v skladu z vprašanjem 47. (Opozarjamo, da je treba raziskati tudi možnosti za vstop določenega ŠO po drugih poteh, vključno z obstoječimi.)

Tveganje, povezano z glavnimi potmi

1. *Za analizo, začeto zaradi ŠO, nadaljujemo po korakih vse do 43 za vsako od glavnih poti prenosa, ugotovljenih z oceno tveganja zaradi ŠO, ker predstavlja možnost za vstop ŠO. Za analizo, začeto zaradi blaga, nadaljujemo do vprašanja 45 za vsak ŠO, ugotovljen z oceno tveganja zaradi ŠO, ker predstavlja možnost vstopa s pošiljko.*

Pojdite na 2

Sprejemljivost tveganja

Država uvoznica, ki izvaja analizo tveganja zaradi ŠO, se mora odločiti, ali je tveganje zaradi katere od kombinacij ŠO/pot prenosa sprejemljivo tveganje. Ta odločitev se sprejme na podlagi razmerja med stopnjo tveganja, ugotovljenega v fazi ocene tveganja zaradi ŠO (tj. kombinacije verjetnosti vnosa in možnega gospodarskega vpliva) ter pomembnosti/zaželenosti trgovine, ki nosi tveganje za vnos ŠO.

2. Ali je tveganje, ugotovljeno v fazi Ocene tveganja zaradi ŠO, sprejemljivo tveganje?

Če da za analizo, začeto zaradi ŠO, pojdite na 43. Za analizo, začeto zaradi blaga, pojdite na 45.

Če ne **možni ukrep:**
napovejte ŠO kot karantenski ŠO¹. Za analizo, začeto zaradi ŠO, pojdite na 3. Za analizo, začeto zaradi blaga, pojdite na 12.

Vrste poti prenosa

V večini primerov so poti prenosa, ki se bodo preiskovale, določene pošiljke rastlin in rastlinskih proizvodov, navedenih vrst, ki se tržijo v mednarodnem prometu in prihajajo iz držav, kjer je ŠO ugotovljen, in zato so vprašanja namenjena predvsem za te primere. Vendar pa lahko poti, ugotovljene z oceno tveganja zaradi ŠO, vključujejo tudi druge vrste poti, na primer naravno pot prenosa (širjenje ŠO), prenos z osebami, ki potujejo, s prevoznimi sredstvi, materialom za pakiranje in pošiljkami, s katerimi se trguje, ki niso rastline in rastlinski proizvodi, za katere je prav tako treba izvršiti oceno za ustrezne ukrepe. V tem poglavju je razloženo, kako postopati v primeru drugih vrst poti.

3. Ali je pot prenosa, ki se jo obravnava, pošiljka rastlin ali rastlinskih proizvodov?

Če da **pojdite na 12**
Če ne **pojdite na 4**

4. Ali je pot prenosa, ki se jo obravnava, naravno širjenje² ŠO?

¹ Minimalni fitosanitarni ukrep, ki se uporablja proti kateremu koli ŠO, je določba v fitosanitarnih predpisih, da je ŠO karantenski ŠO. To dejstvo prepoveduje vstop ŠO v izoliranem stanju in uvoz pošiljk, ki jih je napadel ŠO. V primeru odločitve o drugih fitosanitarnih ukrepih morajo biti ti združeni z določbo o karantenskem ŠO. Ta ukrep se občasno izvaja tudi sam, predvsem : (1) kadar je mogoče določen ŠO brez težav odkriti s fitosanitarnim pregledom ob uvozu (t.j. splošni vizualni pregled ali ciljno usmerjen pregled ; glej vprašanja 12 in 13), (2) kadar je tveganje zaradi vnosa ŠO majhno, ker se ne pojavlja pogosto v trgovanju ali pa je njegova biološka zmožnost za naselitev slaba ; ali (3) če ni mogoče ali zaželeno urejati celotnega trgovanja, kjer obstaja možnost za odkritje ŠO. Ukrep učinkuje kot pravna podlaga za Državno organizacijo za varstvo rastlin, da prične z odkrivanjem ŠO (ali tudi izkoreninjenjem in drugimi notranjimi ukrepi), z obveščanjem trgovskih partnerjev, da ŠO ni sprejemljiv, opozorilom fitosanitarnim inšpektorjem o možni nvažnosti ŠO v uvoženih pošiljkah, in včasih tudi pozivom kmetom, vrtnarjem, gozdarjem in splošni javnosti k poročanju o vsakem izbruhu.

² Naravno širjenje vključuje premeščanje ŠO z letenjem (žuželke), razširjanje z vetrom, prenos s prenašalci, kot so žuželke ali ptiči, naravna migracija.

Če da **pojdite na 5**
Če ne **pojdite na 9**

5. Ali ŠO že vstopa na PRA območje z naravnim širjenjem ali pa obstaja verjetnost, da bo vstopil v bližnji prihodnosti?

Če da **pojdite na 6**
Če ne **pojdite na 43**

6. Ali bi lahko vstop z naravnim širjenjem zmanjšali ali odpravili z ukrepi nadzora, ki bi se izvajali na območju izvora?

Če da **možni ukrepi:**
ukrepi nadzora v območju izvora
Pojdite na 7

7. Ali bi lahko učinkovito preprečili širjenje ali izkoreninili ŠO po vstopu?

Če da **možni ukrepi:**
notranja kampanja za preprečevanje širjenja in/ali izkoreninjenje
Pojdite na 8

8. Ali ste odgovorili z "da" na vprašanje 6 ali 7?

Če da **pojdite na 31**
Če ne **pojdite na 38**

9. Ali je pot, ki se jo obravnava, vstop z osebami, ki potujejo³?

Če da **možni ukrepi:**
pregled oseb, ki potujejo, njihove prtljage. Pojdite na 31
Če ne **pojdite na 10**

10. Ali predstavljajo pot prenosa, ki se jo obravnava, okuženi stroji ali prevozna sredstva?

Če da **možni ukrepi:**
čiščenje ali dezinfekcija strojev/prevoznih sredstev
Pojdite na 11

11. Za okužene stroje ali prevozna sredstva ali druge vrste poti prenosa (npr. pošiljke, ki niso rastline ali rastlinski proizvodi, izmenjava znanstvenega materiala,

³ Potniki in njihova prtljaga predstavljajo pot prenosa, ki je ni mogoče preprosto nadzorovati. Ukrepi lahko vključujejo ciljno usmerjene preglede, obveščanje javnosti in kazni ter spodbujevalne ukrepe. V nekaterih primerih je mogoče tretiranje.

pakirni material) ni treba odgovarjati na vsa nadaljnja vprašanja; vprašanja prilagodite vrsti poti prenosa.

Pojdite na 12

Učinkovistost možnih ukrepov za poti prenosa

Z naslednjimi vprašanji se ugotavljajo značilnosti ŠO, da bi ugotovili, ali je mogoče zanesljivo odkrivanje ŠO v pošiljkah s pregledi ali testiranjem, ali je ŠO mogoče odstraniti iz pošiljk s tretiranjem ali drugimi metodami, ali bi z omejitvijo uporabe pošiljke preprečili vnos, in ali bi bilo mogoče preprečiti okužbo/napadenost pošiljke s ŠO s tretiranjem, proizvodnimi metodami ali izolacijo.

Odkrivanje ŠO v pošiljkah s pregledom ali testiranjem

12. Ali je mogoče ŠO zanesljivo odkriti s splošnim vizualnim pregledom⁴ pošiljke ob izvozu?

Če da **možni ukrep:**
splošni vizualni pregled. Pojdite na 16

Če ne **pojdite na 13**

13. Ali je mogoče ŠO zanesljivo odkriti z usmerjenimi vizualnimi pregledi⁵ pošiljke ob izvozu?

Če da **možni ukrep:**
usmerjen vizualni pregled. Pojdite na 16

Če ne **pojdite na 14**

14. Ali je mogoče ŠO zanesljivo odkriti s testiranjem?

Če da **možni ukrep:**
določeno testiranje. Pojdite na 16

Če ne **pojdite na 15**

15. Ali je mogoče ŠO zanesljivo odkriti v karanteni po vstopu?

Če da **možni ukrep:**
uvoz v skladu s posebnim dovoljenjem in karanteno po vstopu. Pojdite na 16

⁴ Splošni vizualni pregled mora odkriti prisotnost vseh ŠO, ki se z lahkoto odkrivajo (vendar niso določeni). Odkrivanje ŠO je lahko odvisno tudi od velikosti pošiljke in načina njenega pakiranja (glej vprašanje 23).

⁵ « Usmerjeni vizualni pregled » pomeni pregled, oblikovan tako, da odkrije izrecno samo zadevni ŠO.

Odstranitev ŠO iz pošiljke s tretiranjem ali drugimi fitosanitarnimi postopki

16. Ali je mogoče ŠO v pošiljki učinkovito uničiti s tretiranjem (kemičnim, toplotnim, z obsevanjem, fizično)?

Če da **možni ukrep:**
določeno tretiranje. Pojdite na 17

17. Ali se ŠO pojavlja le na določenih delih rastlin ali rastlinskih proizvodov (npr. na lubju, cvetovih), ki jih je mogoče odstraniti in se s tem vrednost pošilje ne zmanjša?

Če da **možni ukrep:**
odstranitev delov rastlin iz pošiljke. Pojdite na 18

Preprečevanje naselitve z omejevanjem uporabe pošiljke

18. Ali bi bilo mogoče pošiljko, ki bi lahko bila okužena, sprejeti brez tveganja za določene končne uporabe, omejeno razširjanje v PRA območju ali za omejena obdobja vstopa, in bi se lahko takšne omejitve uporabljale v praksi?

Če da **možni ukrep:**
uvoz v skladu s posebnim dovoljenjem in opredeljenimi omejitvami. Pojdite na 19

Preprečevanje napadenosti/okuženosti pošiljke

19. Ali bi lahko napadenost/okuženost pošiljke zanesljivo preprečili s tretiranjem posevka?

Če da **možni ukrep:**
opredeljeno tretiranje in/ali čas tretiranja. Pojdite na 20

20. Ali bi lahko napadenost/okuženost pošiljke zanesljivo preprečili z gojenjem odpornih kultivarjev?

Če da **možni ukrep:**
pošiljka mora biti sestavljena iz opredeljenih kultivarjev.

Pojdite na 21

21. Ali bi lahko napadenost/okuženost pošiljke zanesljivo preprečili z gojenjem kulture v opredeljenih zavarovanih razmerah?

Če da **možni ukrep:**
opredeljeno gojenje v zavarovanih prostorih. Pojdite na 22

22. Ali bi lahko napadenost/okuženost pošiljke zanesljivo preprečili s pobiranjem pridelka le ob določenem času v letu, v posebnih starostih posevka ali stadijih rasti?

Če da **možni ukrep:**
opredeljena starost rastlin, stadij rasti ali čas pobiranja v letu.
Pojdite na 23

23. Ali bi lahko napadenost/okuženost pošiljke zanesljivo preprečili s pomočjo metod za rokovanje in pakiranje?

Če da **možni ukrep:**
posebne metode za rokovanje/pakiranje.
Pojdite na 22

24. Ali bi lahko napadenost/okuženost pošiljke zanesljivo preprečili s proizvodnjo v certifikacijski shemi (t.j. uradna shema za proizvodnjo zdravih rastlin za saditev)?

Če da **možni ukrep:**
certifikacijska shema.
Pojdite na 25

Ugotavljanje in vzdrževanje nenapadenosti/okuženosti posevka, mesta pridelave ali območja

25. Ali je ŠO zelo slabo gibljiv⁶?

Če da **možni ukrepi:**
nenapadenost pridelka, ali nenapadeno mesto pridelave, ali nenapadeno mesto pridelave in ustrezen varovalni pas, ali nenapadeno območje.
Pojdite na 25
Če ne **pojdit na 26**

26. Ali je ŠO slabo do srednje gibljiv?

Če da **možni ukrepi:**
nenapadeno mesto pridelave, ali nenapadeno mesto pridelave in ustrezen varovalni pas, ali nenapadeno območje.
Pojdite na 29
Če ne **pojdit na 27**

27. Ali je ŠO srednje gibljiv?

⁶ « Gibljivost » moramo razumeti kot naravno sposobnost ŠO, da se širi in možnost prenosa s človeškimi ali drugimi dejavniki (t.j. prenašalci).

Če da **možni ukrepi:**
nenapadeno mesto pridelave in ustrezen varovalni pas, ali nenapadeno območje.

Pojdite na 29

Če ne **pojdit na 28**

28. ŠO je srednje do dobro gibljiv?

Možni ukrep: nenapadeno mesto pridelave.
Pojdite na 29

29. Ali je mogoče zanesljivo zagotoviti nenapadenost pridelka, mesta pridelave ali območja⁷?

Če ne **ukrepi, določeni z vprašanji 25-28, niso primerni. Možni ukrep:**
prepoved uvoza pošiljke iz države
Pojdite na 30

Upoštevanje drugih možnih ukrepov

30. Ali obstajajo učinkoviti ukrepi, ki jih je mogoče izvajati v državi uvoznici (stalni nadzor, izkoreninjenje), da bi tako preprečili naselitev in/ali gospodarski ali drugi vpliv⁸?

Če da **možni ukrepi:**
kampanja za notranji stalni nadzor in/ali izkoreninjenje
Pojdite na 31

Ocena možnih ukrepov

31. Ali so bili v prejšnjem oddelku ugotovljeni kakšni ukrepi, ki bi zmanjšali tveganje za vnos ŠO ?

Če da **pojdit na 32**
Če ne **pojdit na 38**

32. Ali vsak od ugotovljenih ukrepov zmanjša tveganje na sprejemljivo raven?

Če da **pojdit na 35**
Če ne **pojdit na 33**

⁷ Da bi zagotovili nenapadenost/neokuženost posevka, mesta pridelave, mesta pridelave in varovalnega pasu, ali območja, morajo biti izpolnjene zahteve, opredeljene v ISPM št. 4 in ISPM št. 10.

⁸ Notranje ukrepe za preprečevanje naselitve ŠO je treba upoštevati predvsem, kadar ne obstajajo učinkoviti fitosanitarni ukrepi ob ali pred uvozom.

33. Ali je mogoče v primeru ukrepov, ki ne zmanjšujejo tveganja na sprejemljivo raven, kombinirati dva ali več ukrepov, če se s tem tveganje zmanjša na sprejemljivo raven ?

Če da **pojdite na 35**
Če ne **pojdite na 34**

34. Če le ukrepi, ki so na razpolago, zmanjšujejo tveganje, vendar ne do sprejemljive ravni, lahko te ukrepe še vedno uporabimo, ker lahko s tem vsaj zadržimo vnos ŠO. V tem primeru je treba premisliti o kombinaciji fitosanitarnih ukrepov ob ali pred izvozom in o notranjih ukrepih (glej vprašanje 30).

Pojdite na 35

35. Ocenite, do kakšne mere ukrepi (ali kombinacija ukrepov), ki se obravnavajo, ovirajo trgovanje. Treba je proučiti razmerje med negativnimi vplivi na trgovanje in pomembnost/zaželjenost tega trgovanja. Če se analiza izvaja za ŠO, ki je že naseljen na PRA območju, pa je pod uradnim nadzorom, ukrepi, ki se uporabljajo za mednarodno trgovanje, ne smejo biti strožji od ukrepov, ki se uporabljajo doma/v notranjosti.

Pojdite na 36

36. Ocenite, do kakšne mere so ukrepi (ali kombinacija ukrepov), ki se obravnavajo, gospodarni, ali imajo nezaželjene socialne posledice ali posledice za okolje.

Pojdite na 37

37. Ali so bili ugotovljeni ukrepi (ali kombinacija ukrepov), ki zmanjšujejo tveganje za to pot prenosa in pretirano ne ovirajo trgovanja, ki so gospodarni in nimajo nezaželenih socialnih posledic ali posledic za okolje?

Če da **za analizo,**
začeto zaradi blaga, pojdite na 39. Za analizo,
začeto zaradi ŠO, pojdite na 41

Če ne **pojdite na 38**

38. Če ni ukrepov za zmanjšanje tveganja za to pot prenosa, ali če ukrepi, ki so edini učinkoviti, pretirano ovirajo trgovanje, niso gospodarni ali imajo nezaželjene socialne posledice ali posledice za okolje, je lahko zaključek faze ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO ta, da vnosa ni mogoče preprečiti. Treba je ponovno premisliti o možnosti, da se ŠO napove kot karantenski ŠO in (za analizo, začeto zaradi ŠO) se ne splača izvajati fitosanitarnih ukrepov za druge poti.

Za analizo, začeto zaradi blaga, pojdite na 45

Za analizo, začeto zaradi ŠO, stop

39. Ali je za analizo, začeto zaradi blaga, prepoved poti prenosa edini ugotovljeni ukrep?

Če da **pojdite na 40**
Če ne **pojdite na 41**

40. Če je prepoved poti prenosa edini ugotovljeni ukrep za analizo, začeto zaradi blaga, potem ni treba analizirati še drugih ŠO, ki se lahko prenašajo po poti. Če kasnejši podatki pokažejo, da prepoved ni edini ukrep za ta ŠO, je treba analizirati druge ŠO, povezane s potjo.

Pojdite na 48

41. Za vse ukrepe, ki se ugotovijo kot ustrezni, je treba razmisliti o možnosti, da se jih vključi v fitosanitarne ukrepe, tako da lahko trgovski partnerji izbirajo med različnimi ukrepi. Opozarjamo, da je mogoče izbrati le minimalen, najmanj strog ukrep (ali ukrepe), ki lahko doseže namen. Če je pregled resnično zanesljiv, ni treba razmišljati o tretiranju ali testiranju. Opozarjamo tudi, da lahko nekateri ukrepi delujejo drug proti drugemu; na primer zahteva po odpornih kultivarjih lahko otežkoči odkrivanje. Nekateri ali vsi ti ukrepi se mogoče že uporabljajo za varstvo proti enemu ali več ŠO in v tem primeru se ti ukrepi uporabljajo le, če se kasneje drugi ŠO odstrani(jo) s karantenske liste.

Pojdite na 42

42. Poleg izbranih ukrepov, ki naj bi jih uporabila država izvoznica, bo za določeno blago potrebno fitosanitarno spričevalo (FS). FS je potrdilo, ki ga izda država izvoznica, ki dokazuje, da so zahteve države uvoznice izpolnjene. V nekaterih primerih bo potrebna dodatna izjava o FS (glej EPPO standard PM 1/1(2): Uporaba fitosanitarnih spričeval.)

Za analizo, začeto zaradi ŠO: pojdite na 43

Za analizo, začeto zaradi blaga: pojdite na 45

43. Ali so bile analizirane vse glavne poti prenosa (za analizo, začeto zaradi ŠO) ?

Če da **pojdite na 44**
Če ne **pojdite na 2**
(zaradi analiziranja naslednje glavne poti)

44. Ali se smatra tveganje za vse poti prenosa sprejemljivo ?

Če da **nadaljnje ukrepanje ni**
potrebno

Če ne **pojdite na 48**

45. Ali so bili analizirani vsi ŠO (za analizo, začetno zaradi blaga) ?

Če da **pojdite na 46**

Če ne **pojdite na 2**

(zaradi analiziranja naslednjega ŠO)

46. Ali se smatra tveganje za vse ŠO sprejemljivo ?

Če da **nadaljnje ukrepanje ni**
potrebno

Če ne **pojdite na 47**

47. Pri analizi, začetni zaradi blaga, primerjajte ukrepe, ki ustrezajo za vse ŠO, ki so bili ugotovljeni v zvezi z blagom in se lahko označijo kot karantenski ŠO, in izberite le tiste, ki zagotavljajo fitosanitarno varstvo proti vsem ŠO. Opozarjamo, da lahko minimalni učinkoviti ukrepi proti enemu določenemu ŠO pretirano zmanjšajo tveganje za ostale ŠO, vendar pa so ti ukrepi edini ustrezni za blago kot celoto.

Pojdite na 48

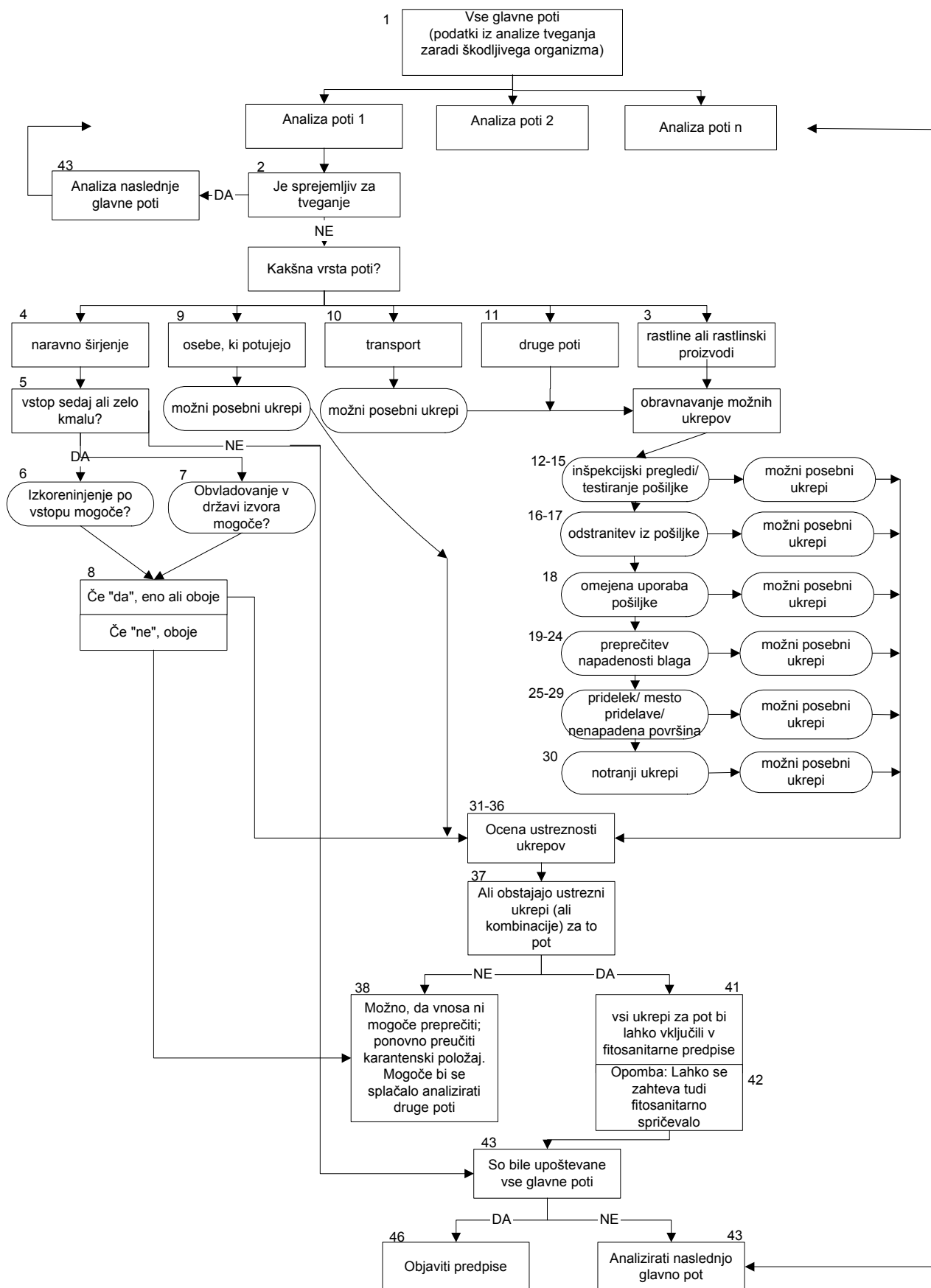
48. Objavite fitosanitarne ukrepe in ustrezno obvestite Sekretariat IPPC, EPPO, WTO in druge zainteresirane stranke.

Spremljanje in preverjanje

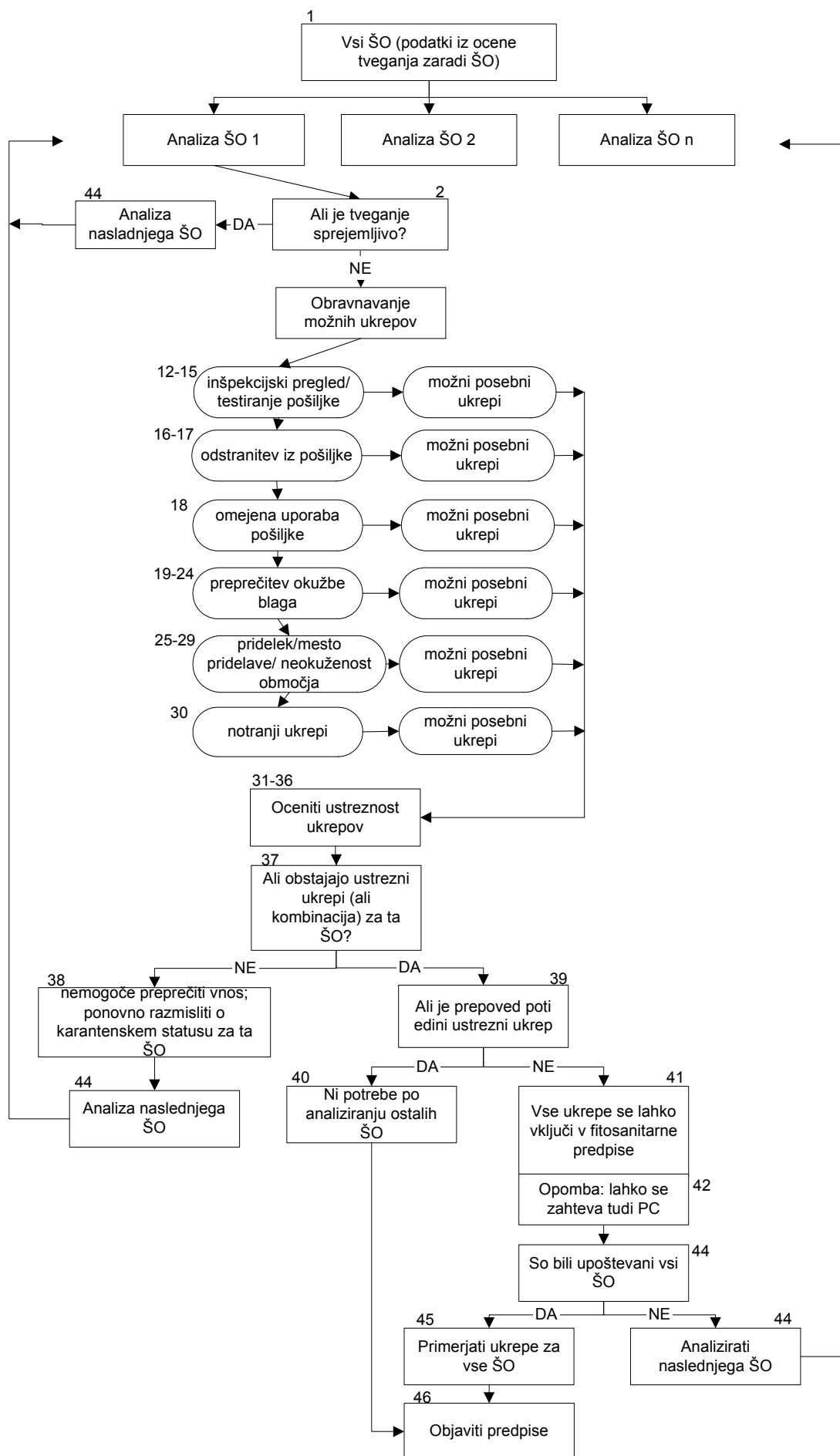
Treba je spremljati izvajanje ukrepov, s čimer zagotovimo, da je cilj dosežen. To se pogosto izvaja s pomočjo pregledov blaga ob vstopu, pri čemer se zabeleži vsako odkritje v pošiljkah ali vsak vstop ŠO na PRA območje.

Občasno je treba preveriti informacije, ki podpirajo oceno tveganja zaradi ŠO, s čimer zagotovimo, da nobena nova informacija, ki postane razpoložljiva, ne razveljavi sprejete odločitve.

Slika 1 Ravnanje v primeru tveganja zaradi ŠO za PRA, začeto zaradi ŠO. Številke nad okvirčki se nanašajo na korake v shemi za sprejemanje odločitev.

Slika 2 Ravnanje v primeru tveganja zaradi ŠO za PRA, začeto zaradi blaga. Številke nad okvirčki se nanašajo na korake v shemi za sprejemanje odločitev.

EVROPSKA IN MEDITERANSKA ORGANIZACIJA ZA VARSTVO RASTLIN

Poročilo o oceni tveganja zaradi ŠO

Ta povzetek predstavlja glavne značilnosti ocene tveganja zaradi ŠO, ki je bila opravljena za ŠO, v skladu z EPPO standardom PM 5/3(1) Shema ocene tveganja zaradi ŠO.

Besedilo v poševnem tisku daje ocenjevalcu napotke, katere podatke mora predstaviti, in se ne bo pojavilo v končnem povzetku.

Pri odgovarjanju bodite kratki

ŠO:	
PRA območje:	
Ocenjevalec:	
Datum:	
1. ZAČETEK	
1.1 Razlogi za PRA:	
1.2. Taksonomska razvrstitev ŠO:	
2. VERJETNOST VNOSA	
2.1 Vstop	
2.1.1 Geografska porazdelitev:	
2.1.2 Glavne gostiteljske rastline:	
2.1.3 Za katere poti prenosa obstaja vnosa ŠO:	
2.2 Naselitev	
2.2.1 Ogroženi posevki v PRA območju:	
2.2.2 Klimatske podobnosti sedanje porazdeljenosti s PRA območjem (ali njegovih delov):	
2.2.3 Vidiki biologije ŠO, ki delujejo v prid naselitve:	
2.2.4 Značilnosti (razen klimatskih) PRA območja, ki delujejo v prid naselitve:	

2.2.5 Kateri del PRA območja je ogroženo območje:	
3. OCENA GOSPODARSKEGA VPLIVA	
3.1 Opišite škodo za potencialne gostiteljske rastline v PRA območju:	
3.2 Koliko gospodarskega vpliva ima ŠO v sedanji razširjenosti:	
3.3 Koliko gospodarskega vpliva bi imel ŠO v PRA območju:	
4. ZAKLJUČKI PRA	
4.1 Povzemite glavne dejavnike, ki vplivajo na sprejemljivost tveganja zaradi tega ŠO:	
4.2 Ocenite verjetnost vstopa:	
4.3 Ocenite verjetnost naselitve:	
4.4 Ocenite možni gospodarski vpliv:	
4.5 Stopnja negotovosti	
5. SPLOŠNI ZAKLJUČKI OCENJEVALCA	

Poročilo ravnanj v primeru tveganja zaradi ŠO:

Ta povzetek predstavlja zaključke ravnanj v primeru tveganja zaradi ŠO, opravljenih na ŠO, v skladu z EPPO standardom PM 5/4(1) Shema ravnanja v primeru tveganja zaradi ŠO.

ŠO:	
Ocenjevalec:	
Datum:	

DOLOČITEV POTI PRENOSA**1 Poti prenosa, ki se preizkušajo pri ravnanju v primeru tveganja zaradi ŠO**

Navedite vse poti, po katerih se lahko prenaša ŠO in ki so bile predmet preiskovanja z ravnanjem v primeru tveganja zaradi ŠO.

2 Ostale poti prenosa

Ostale poti, ki se jih ne preiskuje, morajo biti omenjene.

DOLOČITEV MOŽNIH UKREPOV ZA POTI PRENOSA¹

Za vsako pot prenosa navedite vse možne ukrepe, ki so bili določeni za pošiljke ali mesta pridelave.

Ukrepi, ki se nanašajo na pošiljke:

Ukrepi, ki se nanašajo na rastline ali mesta pridelave:

OCENA DOLOČENIH UKREPOV GLEDE NA TVEGANJA, KI JIH PREDSTAVLJAJO POTI PRENOSA**ZAKLJUČEK: IZBOR UKREPOV (PRIMER)**

tabela v obliki EPPO-PSPR	
Okrogel les <i>Abies, Pinus, Larix, Picea, Thuja</i> in <i>Tsuga</i> iz držav, kjer se pojavlja <i>Sirex ermak</i>	PC in kjer je ustrezno, RC Beljenje lubja Brez izvrtin, ki so v premeru večje od 3 mm <u>ali</u> sušenje v pečeh <u>ali</u> tretiranje-kemična impregnacija pod tlakom v skladu z EPPO Phytosanitary Procedure N° ... <u>ali</u> nenepadeno območje z <i>Sirex ermak</i> v skladu z EPPO Phytosanitary Procedure No ...
Žagan les <i>Abies, Pinus, Larix, Picea, Thuja</i> in <i>Tsuga</i> iz držav, kjer se <i>Sirex ermak</i> pojavlja	PC in kjer je ustrezno, RC Brez izvrtin, ki so v premeru večje od 3 mm <u>ali</u> sušenje v pečeh <u>or</u> <u>ali</u> tretiranje-kemična impregnacija pod tlakom v skladu z EPPO Phytosanitary Procedure N° ... <u>ali</u> nenepadeno območje z <i>Sirex ermak</i> v skladu z EPPO Phytosanitary Procedure No ...
Pakirni les <i>Abies, Pinus, Larix, Picea, Thuja</i> in <i>Tsuga</i> iz držav, kjer se <i>Sirex ermak</i> pojavlja	Glej ISPM 15

¹V tem oddelku morajo biti elementi, ki se upoštevajo pri odgovorjanju na vprašanja od 31 do 37, vključeni za vsako pot (možna kombinacija ukrepov, ukrepi, ki se ne smatrajo kot stroškovno učinkoviti...)

PRILOGA

Za vsako kategorijo ukrepov v shemi ravnanja ob tveganju zaradi ŠO lahko s to tabelo določimo točno tiste ukrepe, ki se smatrajo kot ustrezni (mogoči so poudarjeni) in tiste, ki niso primerni (s kratko utemeljitvijo).

KATEGORIJA UKREPOV	Pot prenosa x	Pot prenosa y
Najdba ŠO v pošiljkah s pomočjo pregledov in tetsiranja		
splošni vizualni pregled		
ciljani vizualni pregled		
določeno testiranje		
uvoz s posebnim dovoljenjem in karantena po vstopu		
Odstranitev ŠO iz pošiljke s pomočjo tretiranja ali drugih fitosanitarnih postopkov		
določeno tretiranje		
odstranitev delov rastlin iz pošiljke		
Preprečevanje naselitve z omejeno rabo pošiljke		
uvoz s posebnim dovoljenjem in posebne omejitve		
Preprečevanje infestacije blaga		
določeno tretiranje in/ali obdobje tretiranja (posevka, nasada)		
pošiljko morajo sestavljati določene sorte		
določena pridelava v zavarovanih razmerah		
določena starost rastlin, razvojna faza ali čas spravila		
določene metode manipuliranja/pakiranja		
certifikacijska shema		
Vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenosti posevka, mesta pridelave ali območja		
nenapadenost posevka/nasada		
nenapadeno mesto pridelave		
nenapadeno mesto pridelave in ustrezen varovalni pas		
nenapadeno območje		
Prepoved		
Interi ukrepi		
stalni nadzor in/ali kampanja izkoreninjanja		

(za moderatorje)

(8) Izvedba ocene tveganja v skupinah za:

- **borovo ogorčico**; moderatorja skupin: dr. Gregor Urek, dr. Maja Jurc
- **fitoplazmo Pear decline**; moderatorja skupin: dr. Mojca Marn-Viršček, mag. Gabrijel Seljak
- **azijsko bolšico *Acizzia jamatonica*** moderator skupine: mag. Gabrijel Seljak
 - 15.30 do 16.30 za ločeno delo skupin
 - do 17.00 priprava poročila
 - 17.00-18.00 skupno poročanje o PRA, primerjava med skupinami in izmenjava mnenj

Navodila za delo:

1. Skupaj je prijavljenih 49 udeležencev, zato bi se razdelili na 5 skupin:
 - 3 delajo v poročni dvorani za: borovo ogorčico, Pear decline, azijsko bolšico
 - 2 delata v mali dvorani za: borovo ogorčico in Pear decline
2. Moderator pokliče s seznama udeležencev člane delovne skupine (če more, upošteva specializacijo - npr. entomolog, virolog - in izvor člana, da bo skupina čimbolj pestra glede na inštitucijo).
3. Vsaka skupina prejme **naročilo za PRA** in **gradivo za oceno**, ki ga pripravi moderator.
4. V vsaki skupini moderator določi **zapisovalca odločitev** (v [EPPO tabelo](#) za oceno tveganja) in **poročevalca**, ki v imenu skupine izdela poročilo ([EPPO obrazec za poročilo](#) o oceni tveganja) in ga predstavi v diskusiji. (*poročilo napiše na A1 list za predstavitev*)
5. Moderator pomaga skupini pri usmerjanju diskusije s podatki o organizmu, gostiteljih, pridelavi ipd., ne daje pa neposrednih odgovorov na vprašanja in se ne odloča. Skrbi tudi, da se skupina drži odmerjenega časa za delo.
6. Če bo skupina hitro končala z oceno, moderator lahko izpelje še 3. fazo analize: management ([EPPO tabela za PRM](#)). Rezultate vpišejo v obrazec poročila o ukrepih ([EPPO obrazec za poročilo PRM](#))

(prejme delovna skupina)

Izvedba ocene tveganja za borovo ogorčico:

1. skupina: moderator dr. Gregor Urek,
2. skupina: moderator dr. Maja Jurc

Časovni okvir:

- 15.30 do 16.30 za ločeno delo skupin
- do 17.00 priprava poročila o oceni tveganja (ev. o ukrepih)
- 17.00-18.00 skupno poročanje o PRA, primerjava med skupinama in izmenjava mnenj

Naročilo za PRA:

Fitosanitarna uprava želi na podlagi ocene tveganja zaradi borove ogorčice za območje Republike Slovenije ugotoviti, ali lahko predpiše dodatne ukrepe za preprečevanje širjenja tega karantenskega škodljivega organizma.¹

Dosedanji ukrepi, ki jih je po odločbi Evropske komisije predpisal minister za kmetijstvo in gozdarstvo očitno ne zadoščajo, saj je okuženih že 125 ha gozdov. V Sloveniji je bilo v posebnem nadzoru borove ogorčice (*Bursaphelenchus xylophilus*) v letu 2003 odkrito prvo žarišče okužbe v borovem gozdu v okolici Postojne. V posebnem nadzoru 2004 je gozdarska javna služba odkrila nova žarišča na črnem boru (3 žarišča v okolici Postojne ter 22 žarišč na Koprskem). Hkrati je fitosanitarna inšpekcija v sodelovanju s carinsko službo zavrnila 3 pošiljke z leseno embalažo iz ZDA zaradi najdb izvrtin in prenašalca *Monochamus* spp. ter odredila uničenje infestirane lesene embalaže v skladišču BTC, ki je bila uvožena z izdelki iz Kitajske.

Stroški posebnega nadzora v RS znašajo:

- v letu 2003: 12.000.000 SIT (delo služb 7.000.000 SIT in sanacija žarišča 5.000.000 SIT)
- v letu 2004: 36.000.000 SIT (delo služb 10.000.000 SIT in sanacija žarišč 26.000.000 SIT)

Gradivo za oceno tveganja:

Jurc, M., G. Urek, S. Širca, V. Mikulič, B. Glavan: Borova ogorčica (*Bursaphelenchus xylophilus*) – nova nevarnost za slovenske gozdove? - Zbornik gozdarstva in lesarstva 72, s. 121-156.

Program posebnega nadzora borove ogorčice 2004

Pravilnik o dodatnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja borove ogorčice (Uradni list RS, št. 24/04 in 108/04)

drugo...

¹ opomba za moderatorja: navaja na dve poti: z uvozom lesa in lesnih izdelkov iz okuženih držav in z naravnim širjenjem s pomočjo prenašalcev iz žarišč; ocena se napravi za vsako pot ločeno, glej PRMporočilo

(prejme delovna skupina)

Izvedba ocene tveganja za fitoplazmo Pear decline:

3. skupina: moderator dr. Mojca Marn,

4. skupina: moderator mag. Gabrijel Seljak

Časovni okvir:

- 15.30 do 16.30 za ločeno delo skupin
- do 17.00 priprava poročila o oceni tveganja (ev. o ukrepih)
- 17.00-18.00 skupno poročanje o PRA, primerjava med skupinama in izmenjava mnenj

Naročilo za PRA:

Fitosanitarna uprava želi na podlagi ocene tveganja zaradi fitoplazme odmiranja hrušk (Pear decline) za območje Republike Slovenije ugotoviti, ali bi lahko z omejenimi karantenskimi ukrepi (le za sadilni material) preprečevali širjenje tega karantenskega škodljivega organizma. Na podlagi ocene tveganja želi FURS predlagati spremembo predpisa Evropski komisiji.²

V posebnem nadzoru v letu 2003 in 2004 se je namreč ugotovilo, da je fitoplazma Pear decline razširjena na pridelovalnih območjih hrušk, zlasti na Koprskem in Novogoriškem območju, pa tudi v Posavju in na Štajerskem.

Stroški posebnega nadzora fitoplazme Pear decline v RS znašajo:

- v letu 2003: 12.000.000 SIT (delo služb, vključno s testiranjem 5.000.000 SIT in sanacija žarišč-odškodnine za rodne nasade 7.000.000 SIT)
- v letu 2004: 26.000.000 SIT (delo služb 6.000.000 SIT in sanacija žarišč-odškodnine za rodne nasade in drevesnice 20.000.000 SIT)

Gradivo za oceno tveganja:

Seljak G., Petrovič N (2001): Pregled razširjenosti in stanje raziskanosti fitoplazmatskih bolezni vinske trte in sadnega drevja v Sloveniji. *Sodobno kmetijstvo*, 34 (11-12), 466-471.

Carraro, L. N. Loi and P. Ermacora (2001): The 'life cycle' of pear decline phytoplasma in the vector *Cacopsylla pyri*. *Journal of Plant Pathology*, 83 (2), 87-90.

(glej: <http://www.agr.unipi.it/sipav/jpp/volumes/0201/020102.pdf>)

Kopija posebnih zahtev za pridelovanje *Pyrus* sp. iz aneksa IV 2000/29

drugo...

² Namig moderatorja: deregulacija iz karantenske liste I.A2 (za vse gostiteljske rastline) na karantensko listo za rastline za saditev II.A2 (za sadilni material, kot je primer šarke)

(prejme delovna skupina)

Izvedba ocene tveganja za azijsko bolšico:

5. skupina: moderator mag. Gabrijel Seljak

Časovni okvir:

- 15.30 do 16.30 za ločeno delo skupin
- do 17.00 priprava poročila o oceni tveganja (ev. o ukrepih)
- 17.00-18.00 skupno poročanje o PRA, primerjava med skupinama in izmenjava mnenj

Naročilo za PRA:

Fitosanitarna uprava želi na podlagi ocene tveganja zaradi azijske bolšice (*Acizzia jamatonica*) za območje Republike Slovenije ugotoviti, ali je potrebno uvesti začasne karantenske ukrepe (sprejeti predpis o nujnih ukrepih in predlagati ukrepe Evropski komisiji) za zatiranje in preprečevanje širjenja tega škodljivega organizma.³

V okviru stalnega nadzora rastlinskih škodljivih organizmov je Fitosanitarna uprava RS prejela poročilo raziskovalca o najdbi nove neevropske bolšice v SV Sloveniji, v Istri (HR) in Benečiji (IT). Močan napad vrste *Acizzia jamatonica* je bil zabeležen v številnih parkih, kjer raste gostiteljica albicija (*Albizia julibrissin*). Za urbano okolje je nadležno predvsem medenje, ogrožene pa so tudi albicije.

Gradivo za oceno tveganja:

Seljak, G. (2003): Azijska bolšica ogroža albicije. *Moj mali svet*, 35 (6): 20-21.

Zandigiacomo, P.; I. Bernardinelli, F. Stergulc (2002): Psilla dell'albizzia: prima segnalazione per l'Italia nord-orientale. *Notiziario ERSA* 4: 18-20.
(glej http://agm.csa.fvg.it/not_ersa/2002n4/896.pdf)

drugo...

³ Namig za moderatorja: nujne ukrepe lahko na podlagi PRA sprejme direktor FURS, o tem obvesti ministra in Ev. komisijo, nato Komisija odloči o upravičenosti ukrepov in sprejme odločbo o nujnih ukrepih, kar nato povzame v predpisu minister RS. Za tako oceno